

צ'בזטי מוהר"ן
תליתאי

מחיי מוהר"ן כת"י

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

רב לכם סוב את ההר

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

תורה אור

ירמיהו ו (ד) קדש עליה
 מלמדה קימו ונעלה
 בקדשים או לנו כי פנה
 היום כי ינטו צללי ערב:
 דברים ג (כח) אעברה
 נא וראה את הארץ
 הטובה אשר בעבר הירדן
 הנה הטוב הנה והלכנו:
 ישעיה א (כז) ואשיבה
 שפטיך כגראשנה ויצענך
 כבתחלה אחרי כן תקרא
 לך עיר הצדק קריה
 נאמנה:
 ירמיה ה (א) שוטטו
 בחוצות ירושלם וראו נא
 ידעו ובקשו ברחובותיה
 אם תמצאו איש אם יש
 עשה ממשפט מבקש
 אמונה ואסלה לה:
 דברים כו (ט) ולתתך
 עליון על כל הגוים
 אשר עשה לתחלה ולשם
 ולתפארת ולתהלה עם
 קדש לידוך אלהיך
 כאשר דבר:
 דברים לב (ח) בהתחל
 עליון גוים בהפרידו בני
 אדם יצב יצב עמים
 למספר בני ישראל:
 משלי כח (כ) איש
 אמונות רב פרקות ואין
 להעשיר לא יקנה:
 בראשית כו (כז) ויגש
 וישק לו וירח את ריח
 בגדיו וירכהו ויאמר
 ראה ריח בני כריח שדה
 אשר פרכו יודו: (כח)
 ויתן לך האלהים משל
 השמים ומשמי הארץ
 ורב דגן ויתירש:
 בראשית כו (טג) ויצא
 יצחק לשדה בשדה לפנות
 ערב וישא עיניו וירא
 והנה גמליים פאים:
 איכה ג (ח) תנשמים
 לבקרים רבה אמונתך:
 קהלת יא (ה) כאשר
 אינך יודע מה ידך הרוח
 פעמים בקטן המלאה
 קנה לא תדע את מעשה
 האלהים אשר יעשה את
 הכל:
 ישעיה יא (ט) לא ידעו
 ולא ישיחו בקל הר
 קדשי כי מלאה הארץ
 דעה את ידוד כמים לים
 מכסים:
 שמות טז (כט) ראו כי
 ידוד נתן לכם השבת על
 פן הוא נתן לכם ביום
 הששי לתם יומים שבו
 איש תחתיו אל יצא איש
 ממקומו ביום השביעי:
 דברים ב (ג) רב לכם
 סב את הנה הנה פנו
 לכם צפנה:

רב לכם טוב את ההר פנו לכם צפונה

הונה פ"א ע"י חיי מוהר"ן כתי"רבינו שמואל הורוביץ ז"ל צילום 0070

הנה הגדלות מפיל את האדם ומשפילו הן בגשמייות והן ברוחניות כי איש ישראל אם הוא דבוק בהש"ת ובאמונתו חק' אזי אינו יכול לשלוט עליו שום דין ולא יהי' לו שום נפילה כי מי יוכל ליגע בו כאשר הוא קרוב אל המלך ובאיזה מקום אשר הוא הונה שם הר אלקים וממשלת הקב"ה עליו, אבל אם הוא נופל מאמונתו היינו שנפל בגדלות ואזי הוא מובדל מהקב"ה ואז אין אני והוא יכולין לדור במקום אחד [1] ואז כל הדינים שורין עליו ומאין בא לו הגדלות מחמת שהוא לומד או מתפלל בפניה ומחמת זה בא לידי גדלות ואיתא בזה"ק [2] כד בר נש נפילי מאמונה כדון כל דינין מתנוצצין ומתלהטין ביה כי הם תמיד מצפים מתי יפול מאמונה כי תיכף ומיד שנפל מאמונה בא לידי כפירה וזה נקרא בחי' ערב שמערבב האמונה ואזי דינין שורין עליו וזהו [3] **אזי לנו כי פנה היומ"ט כי נטו צללי ערב**, וכבר נודע שההר נקרא אמונה כי ההר נקרא ירושלים כ"ש [4] **ההר הטוב הזה והלבנון ופרש"י** ההר הטוב זה ירושלים והלבנון זה ביהמ"ק וירושלים נקרא אמונה כ"ש [5] **קריה נאמנה**, וע"כ כשנפל מאמונה הנקרא ירושלים ובא לידי כפירה זה נקרא מהריבי ירושלים וכ"ש [6] **שוטטו בחוצות"י ירושלים ובקשו"י** איש אמונה א"כ כשנפל מהאמונה נקרא מהריבי ירושלים מחמת הפרדתו מהש"ת ובאים ישראל בגלות כי הש"ת נתן מתנה לישראל שנקראו עליון וכ"ש [7] **ולתתך עליון על כל גווי הארץ וכשהרבה ירושלים אזי בחי' עליון בגוים** וזהו שכתוב"י [8] **בהנחל עליון גוים** דהיינו שביחי' עליון בגוים מחמת שנתפרדו מהקב"ה זהו [9] **בהפרידו בני אדם** שכני אדם הנפרדים מהש"ת מחמת הגדלות והפניה שלמד בה ועי"ז הרבה ירושלים אזי אותו בחי' עליון בגוים כי האמונה האמיתי אם הוא באמת אזי משפעת שפע ברכה וכל טוב מהש"ת על ישראל וגם אם הוא מאמין באמונה שלימה בהש"ת אזי ירא מהש"ת יראה ואז אינו יכול ליפול מהאמונה כי האמונה היא למטה וכשהיא בשלימותה אזי נשפעים ממנה כל ההשפעות"י והברכות כ"ש [10] **איש אמונה רב ברכות** וג"כ נקרא שדה כי כמו השדה שגדילה בה כל התבואות ונלקטין בה כל הפירות כן ע"י האמונה הזאת כל הטוב, ויעקב נקרא ג"כ שדה כ"ש [11] **ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' ויתן לך וכו'** וכל הדינין מתבטלין, אבל כשהוא נופל מהאמונה ובא לידי כפירה נקרא מהריבי ירושלים וכל הדינין שורין עליו וזהו [12] **ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב** יצחק הוא בחי' דין היינו אימתי"י דינין שורין באותה בחי' הנקרא שדה, לפנות ערב, דהיינו כשמערבב האמונה ובא

לכפירה אז הוא נקרא מהריבי ירושלים ובמה יוכל לתקן זאת ע"י בינה דהיינו כשהתכוונות בגדלות"י הכורא ית' וזהו [13] **חדשים לבקרים רבה אמונתך"י** דהיינו כשעומד בזריזות כבוקר לעבודת כוראו ביראה ופחד לשמו הגדול ית' אשר בהיותו מתבונן בבוקר שהחזיר לו כמדת טובו את נשמתו הנמסרת תמיד בכל יום אזי נופל עליו היראה ופחד משמו הגדול ית' ואז נתרחבה ונתרבה האמונה וזה **חדשים לבקרים רבה אמונתך"י** שנתרחבה ונתרבה האמונה וזהו הנקרא סוד העיבור"י **בעצמים בבטן המליאה** [14] ואז אינו יכול ליפול ולבא לידי גדלות כי אז נתרבה ונתרחבה האמונה חק' הנקרא ירושלים ואז ע"י ההתכוונות"י הזה נעשה מהריבי ירושלים בנין ירושלים ולעתיד לבוא בב"א"א או ימלא **הארץ דיעה** [15] ואז יהי' בנין ירושלים בכלול ולע"ע בהתכוונות"י זה נעשה בנין בחי' ירושלים של כאו"א מוזאת הבחי' הנקרא אחד, וזאת הבחי' נקרא עוה"ב כי לעתיד לבא ב"ב אז יהי' דיעה שלימה, וגם כי זה נקרא סוד העיבור"י דבר אשר לא היה מקודם, ועוה"ב נקרא שבת, וגם בשבת נפתחין שערי בינה להתבונן האדם בעצמו היכן המקום אשר הוא עומד כי בחול משוקע במרדו"ת"י ואינו יכול להתבונן היטב"י הדק אבל אם יש לו בחי' שבת דהיינו בחי' עוה"ב דהיינו בחי' התכוונות"י היכן"י המקום שעומד שם שלא יהיה עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפנחס [16] דהיינו שאינו מביין המקום שהוא עומד כי לפעמים עומד במדרגינה הפחותה שבכולם"י ונדמה לו שעומד במקום גדול אבל כשיש לו בחי' שבת היינו שיתבונן בעצמו היכן"י הוא עומד אזי אינו נופל בגדלות ואינו מבקש שכר פנחס ובשביל זה נקרא בחי' שבת כי בשבת יכול להתבונן בעצמו וגם איתא בזה"ק שבת שין בת תלת גוונים דעינא וכת עיין בחי' עיני השכל נמצא שבת נקרא עין לראות וזה שאמר משה [17] **ראו כי ה' נתן לכם את השבת** דהיינו כשיש לכם בחי' שבת אז תראו ותתבוננו היטב היכן"י המקום שאתם שם שלא תהיו עושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס ע"כ **שבו איש תחתיו** [18] היינו כאו"א יחשב בעיני עצמו ללא כלום היינו שיהשוב בעיני עצמו במדרגינה הפחותה שהוא תחת מדרגות"י ואם אין אתה יכול לבא לידי ענוה זו עכ"פ **אל יצא איש ממקומו** היינו שלא יהא עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפנחס, וזה [19] **רב לכם טוב את ההר**, דהיינו הגדלות שבכם הסובב את האמונה הנקרא הר כנ"ל ובשביל זה שורין דינין עליכם ומה תקנתו, **פנו לכם צפונה**, היינו שתפנו לכם אל לבבכם בחי' צפונה דבר הצפון בחי' שבת בחי' עוה"ב דהיינו התכוונות"י ואז יהי' נקרא בנין ירושלים אמן ואמן:

18	ל"ט סוטה כב:	19	בכתי"ר אמונתך	20	בכתי"ר אבקש	21	בכתי"ר פסיק ארוך ונראה יהיו	22	בכתי"ר ובאמונתו
19	בכתי"ר שבכילים	20	בכתי"ר אומנתך	21	דברים כו יט	22	בכתי"ר אמונתו	23	בכתי"ר אמונתו
20	בכתי"ר הכין	21	בכתי"ר העיבר	22	בכתי"ר שכתב	23	בכתי"ר אמונתו	24	בכתי"ר אמונתו
21	בכתי"ר הכין	22	בכתי"ר ב"ב	23	בכתי"ר שכתב	24	בכתי"ר אמונתו	25	בכתי"ר אמונתו
22	בכתי"ר הכין	23	בכתי"ר ב"ב	24	בכתי"ר שכתב	25	בכתי"ר אמונתו	26	בכתי"ר אמונתו
23	בכתי"ר הכין	24	בכתי"ר ב"ב	25	בכתי"ר שכתב	26	בכתי"ר אמונתו	27	בכתי"ר אמונתו
24	בכתי"ר הכין	25	בכתי"ר ב"ב	26	בכתי"ר שכתב	27	בכתי"ר אמונתו	28	בכתי"ר אמונתו
25	בכתי"ר הכין	26	בכתי"ר ב"ב	27	בכתי"ר שכתב	28	בכתי"ר אמונתו	29	בכתי"ר אמונתו
26	בכתי"ר הכין	27	בכתי"ר ב"ב	28	בכתי"ר שכתב	29	בכתי"ר אמונתו	30	בכתי"ר אמונתו
27	בכתי"ר הכין	28	בכתי"ר ב"ב	29	בכתי"ר שכתב	30	בכתי"ר אמונתו	31	בכתי"ר אמונתו
28	בכתי"ר הכין	29	בכתי"ר ב"ב	30	בכתי"ר שכתב	31	בכתי"ר אמונתו	32	בכתי"ר אמונתו
29	בכתי"ר הכין	30	בכתי"ר ב"ב	31	בכתי"ר שכתב	32	בכתי"ר אמונתו	33	בכתי"ר אמונתו
30	בכתי"ר הכין	31	בכתי"ר ב"ב	32	בכתי"ר שכתב	33	בכתי"ר אמונתו	34	בכתי"ר אמונתו
31	בכתי"ר הכין	32	בכתי"ר ב"ב	33	בכתי"ר שכתב	34	בכתי"ר אמונתו	35	בכתי"ר אמונתו
32	בכתי"ר הכין	33	בכתי"ר ב"ב	34	בכתי"ר שכתב	35	בכתי"ר אמונתו	36	בכתי"ר אמונתו
33	בכתי"ר הכין	34	בכתי"ר ב"ב	35	בכתי"ר שכתב	36	בכתי"ר אמונתו	37	בכתי"ר אמונתו
34	בכתי"ר הכין	35	בכתי"ר ב"ב	36	בכתי"ר שכתב	37	בכתי"ר אמונתו	38	בכתי"ר אמונתו
35	בכתי"ר הכין	36	בכתי"ר ב"ב	37	בכתי"ר שכתב	38	בכתי"ר אמונתו	39	בכתי"ר אמונתו
36	בכתי"ר הכין	37	בכתי"ר ב"ב	38	בכתי"ר שכתב	39	בכתי"ר אמונתו	40	בכתי"ר אמונתו
37	בכתי"ר הכין	38	בכתי"ר ב"ב	39	בכתי"ר שכתב	40	בכתי"ר אמונתו	41	בכתי"ר אמונתו
38	בכתי"ר הכין	39	בכתי"ר ב"ב	40	בכתי"ר שכתב	41	בכתי"ר אמונתו	42	בכתי"ר אמונתו
39	בכתי"ר הכין	40	בכתי"ר ב"ב	41	בכתי"ר שכתב	42	בכתי"ר אמונתו	43	בכתי"ר אמונתו
40	בכתי"ר הכין	41	בכתי"ר ב"ב	42	בכתי"ר שכתב	43	בכתי"ר אמונתו	44	בכתי"ר אמונתו
41	בכתי"ר הכין	42	בכתי"ר ב"ב	43	בכתי"ר שכתב	44	בכתי"ר אמונתו	45	בכתי"ר אמונתו
42	בכתי"ר הכין	43	בכתי"ר ב"ב	44	בכתי"ר שכתב	45	בכתי"ר אמונתו	46	בכתי"ר אמונתו
43	בכתי"ר הכין	44	בכתי"ר ב"ב	45	בכתי"ר שכתב	46	בכתי"ר אמונתו	47	בכתי"ר אמונתו
44	בכתי"ר הכין	45	בכתי"ר ב"ב	46	בכתי"ר שכתב	47	בכתי"ר אמונתו	48	בכתי"ר אמונתו
45	בכתי"ר הכין	46	בכתי"ר ב"ב	47	בכתי"ר שכתב	48	בכתי"ר אמונתו	49	בכתי"ר אמונתו
46	בכתי"ר הכין	47	בכתי"ר ב"ב	48	בכתי"ר שכתב	49	בכתי"ר אמונתו	50	בכתי"ר אמונתו
47	בכתי"ר הכין	48	בכתי"ר ב"ב	49	בכתי"ר שכתב	50	בכתי"ר אמונתו	51	בכתי"ר אמונתו
48	בכתי"ר הכין	49	בכתי"ר ב"ב	50	בכתי"ר שכתב	51	בכתי"ר אמונתו	52	בכתי"ר אמונתו
49	בכתי"ר הכין	50	בכתי"ר ב"ב	51	בכתי"ר שכתב	52	בכתי"ר אמונתו	53	בכתי"ר אמונתו
50	בכתי"ר הכין	51	בכתי"ר ב"ב	52	בכתי"ר שכתב	53	בכתי"ר אמונתו	54	בכתי"ר אמונתו
51	בכתי"ר הכין	52	בכתי"ר ב"ב	53	בכתי"ר שכתב	54	בכתי"ר אמונתו	55	בכתי"ר אמונתו
52	בכתי"ר הכין	53	בכתי"ר ב"ב	54	בכתי"ר שכתב	55	בכתי"ר אמונתו	56	בכתי"ר אמונתו
53	בכתי"ר הכין	54	בכתי"ר ב"ב	55	בכתי"ר שכתב	56	בכתי"ר אמונתו	57	בכתי"ר אמונתו
54	בכתי"ר הכין	55	בכתי"ר ב"ב	56	בכתי"ר שכתב	57	בכתי"ר אמונתו	58	בכתי"ר אמונתו
55	בכתי"ר הכין	56	בכתי"ר ב"ב	57	בכתי"ר שכתב	58	בכתי"ר אמונתו	59	בכתי"ר אמונתו
56	בכתי"ר הכין	57	בכתי"ר ב"ב	58	בכתי"ר שכתב	59	בכתי"ר אמונתו	60	בכתי"ר אמונתו
57	בכתי"ר הכין	58	בכתי"ר ב"ב	59	בכתי"ר שכתב	60	בכתי"ר אמונתו	61	בכתי"ר אמונתו
58	בכתי"ר הכין	59	בכתי"ר ב"ב	60	בכתי"ר שכתב	61	בכתי"ר אמונתו	62	בכתי"ר אמונתו
59	בכתי"ר הכין	60	בכתי"ר ב"ב	61	בכתי"ר שכתב	62	בכתי"ר אמונתו	63	בכתי"ר אמונתו
60	בכתי"ר הכין	61	בכתי"ר ב"ב	62	בכתי"ר שכתב	63	בכתי"ר אמונתו	64	בכתי"ר אמונתו
61	בכתי"ר הכין	62	בכתי"ר ב"ב	63	בכתי"ר שכתב	64	בכתי"ר אמונתו	65	בכתי"ר אמונתו
62	בכתי"ר הכין	63	בכתי"ר ב"ב	64	בכתי"ר שכתב	65	בכתי"ר אמונתו	66	בכתי"ר אמונתו
63	בכתי"ר הכין	64	בכתי"ר ב"ב	65	בכתי"ר שכתב	66	בכתי"ר אמונתו	67	בכתי"ר אמונתו
64	בכתי"ר הכין	65	בכתי"ר ב"ב	66	בכתי"ר שכתב	67	בכתי"ר אמונתו	68	בכתי"ר אמונתו
65	בכתי"ר הכין	66	בכתי"ר ב"ב	67	בכתי"ר שכתב	68	בכתי"ר אמונתו	69	בכתי"ר אמונתו
66	בכתי"ר הכין	67	בכתי"ר ב"ב	68	בכתי"ר שכתב	69	בכתי"ר אמונתו	70	בכתי"ר אמונתו
67	בכתי"ר הכין	68	בכתי"ר ב"ב	69	בכתי"ר שכתב	70	בכתי"ר אמונתו	71	בכתי"ר אמונתו
68	בכתי"ר הכין	69	בכתי"ר ב"ב	70	בכתי"ר שכתב	71	בכתי"ר אמונתו	72	בכתי"ר אמונתו
69	בכתי"ר הכין	70	בכתי"ר ב"ב	71	בכתי"ר שכתב	72	בכתי"ר אמונתו	73	בכתי"ר אמונתו
70	בכתי"ר הכין	71	בכתי"ר ב"ב	72	בכתי"ר שכתב	73	בכתי"ר אמונתו	74	בכתי"ר אמונתו
71	בכתי"ר הכין	72	בכתי"ר ב"ב	73	בכתי"ר שכתב	74	בכתי"ר אמונתו	75	בכתי"ר אמונתו
72	בכתי"ר הכין	73	בכתי"ר ב"ב	74	בכתי"ר שכתב	75	בכתי"ר אמונתו	76	בכתי"ר אמונתו
73	בכתי"ר הכין	74	בכתי"ר ב"ב	75	בכתי"ר שכתב	76	בכתי"ר אמונתו	77	בכתי"ר אמונתו
74	בכתי"ר הכין	75	בכתי"ר ב"ב	76	בכתי"ר שכתב	77	בכתי"ר אמונתו	78	בכתי"ר אמונתו
75	בכתי"ר הכין	76	בכתי"ר ב"ב	77	בכתי"ר שכתב	78	בכתי"ר אמונתו	79	בכתי"ר אמונתו
76	בכתי"ר הכין	77	בכתי"ר ב"ב	78	בכתי"ר שכתב	79	בכתי"ר אמונתו	80	בכתי"ר אמונתו
77	בכתי"ר הכין	78	בכתי"ר ב"ב	79	בכתי"ר שכתב	80	בכתי"ר אמונתו	81	בכתי"ר אמונתו
78	בכתי"ר הכין	79	בכתי"ר ב"ב	80	בכתי"ר שכתב	81	בכתי"ר אמונתו	82	בכתי"ר אמונתו
79	בכתי"ר הכין	80	בכתי"ר ב"ב	81	בכתי"ר שכתב	82	בכתי"ר אמונתו	83	בכתי"ר אמונתו
80	בכתי"ר הכין	81	בכתי"ר ב"ב	82	בכתי"ר שכתב	83	בכתי"ר אמונתו	84	בכתי"ר אמונתו
81	בכתי"ר הכין	82	בכתי"ר ב"ב	83	בכתי"ר שכתב	84	בכתי"ר אמונתו	85	בכתי"ר אמונתו
82	בכתי"ר הכין	83	בכתי"ר ב"ב	84	בכתי"ר שכתב	85	בכתי"ר אמונתו	86	בכתי"ר אמונתו
83	בכתי"ר הכין	84	בכתי"ר ב"ב	85	בכתי"ר שכתב	86	בכתי"ר אמונתו	87	בכתי"ר אמונתו
84	בכתי"ר הכין	85	בכתי"ר ב"ב	86	בכתי"ר שכתב	87	בכתי"ר אמונתו	88	בכתי"ר אמונתו
85	בכתי"ר הכין	86	בכתי"ר ב"ב	87	בכתי"ר שכתב	88	בכתי"ר אמונתו	89	בכתי"ר אמונתו
86	בכתי"ר הכין	87	בכתי"ר ב"ב	88	בכתי"ר שכתב	89	בכתי"ר אמונתו	90	בכתי"ר אמונתו
87	בכתי"ר הכין	88	בכתי"ר ב"ב	89	בכתי"ר שכתב	90	בכתי"ר אמונתו	91	בכתי"ר אמונתו
88	בכתי"ר הכין	89	בכתי"ר ב"ב	90	בכתי"ר שכתב	91	בכתי"ר אמונתו	92	בכתי"ר אמונתו
89	בכתי"ר הכין	90	בכתי"ר ב"ב	91	בכתי"ר שכתב	92	בכתי"ר אמונתו	93	בכתי"ר אמונתו
90	בכתי"ר הכין	91	בכתי"ר ב"ב	92	בכתי"ר שכתב	93	בכתי"ר אמונתו	94	בכתי"ר אמונתו
91	בכתי"ר הכין	92	בכתי"ר ב"ב	93	בכתי"ר שכתב	94	בכתי"ר אמונתו	95	בכתי"ר אמונתו
92	בכתי"ר הכין	93	בכתי"ר ב"ב	94	בכתי"ר שכתב	95	בכתי"ר אמונתו	96	בכתי"ר אמונתו
93	בכתי"ר הכ								

מאמר רב לכם טוב את ההר

מחיי מוהר"ן כתב יד

גרסה זו היא העתקה של תורה זו כפי שנדפסה לראשונה בסוף הלקוטי מוהר"ן בשנת תשכט¹. וההגהות בהערות כאן הן על פי צילום כתב יד שהיה אצל רבי שמואל הורוביץ זצ"ל.

הקדמה

רבנו רומז את השגתו כאן בפסוק שאמר הקב"ה לבני ישראל בסוף ארבעים שנה, "רב לכם טוב את ההר פנו לכם צפונה", ומבאר שאע"פ שפשוטו ציוה אותם להתחיל את המסע לא"י אחרי שקבלו ענשם על חטאם לסובב במדבר ל"ח שנים, רמז בדבריו גם עצה לכל אדם בכל זמן ובכל מדרגה (בכל עולם שנה נפש), "פנו לכם" (בחי' "לך לך" שנאמר לאברהם שביאר השפת אמת שהיא בת קול שנמצאת תמיד בעולם לכל אחד/י), דהיינו לעצור משטף החיים והרגל המעשים, ולהתחיל התחלה חדשה, להתבונן היכן אני אוהו במדת האמונה והגאווה הסובבת אותה ומחריבה אותה. וזהו "פנו לכם צפונה", לכם דייקא, עצרו ותבוננו בתוככם לתקן את המחשבות הצפונות בלב, שם מחשבות היצ"ט ויצה"ר (תורה מט/י). דהיינו שכל אחד יתבונן עד כמה באמת מצד מעשיו ומדרגתו לא מגיע לו כלום, כי א"א לצאת חובת הדין לפי עוצם רוממות ה' ית', ועל כל פנים שלא יחשוב שמגיע לו יותר ממדרגתו האמיתית, שזה ממש עבירה שעליו אמרו הזהירו מהצבועים שעושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס.

נקודות החדוש בתורה זו נראה שהן:

- מה שהאמונה והגאווה הן זה לעומת זה.
- ומה שאמונה על ידה נמשך שפע רוחני וגשמי והשגחת ה'.
- ומה שמכנה את האמונה ירושלים אע"פ שבדרך כלל ירושלים היא היראה.
- ומה שמכנה את האמונה הר שדה ויעקב אע"פ שבפסחים פה. אברהם קראו הר ויצחק שדה ויעקב בית.
- ומה שהעצה לחזור לאמונה דהיינו לשפלות וענוה, היא ע"י הבינה, דהיינו התבוננות במחשבת הלב, בטוב הצפון לעתיד לבוא, ובעוה"ב, וגם בעוה"ז שמחזיר לנו בטובו בלבד את הנשמה בכל בקר, אע"פ שמצד הדין איננו ראוים לכך.

רב לכם טוב את ההר פנו לכם צפונה [דברים ב/יז]:

פשוטו של מקרא הוא שמשנה רבנו מספר על מסע בני ישראל במדבר שגרם חטא המרגלים שלא יתן להם אדום לעבור דרכו לארץ ישראל, והיו סובבים במדבר בדרומו של הר שער, דהיינו ארץ אדום, שלשים ושמונה שנים, עד שמתו כל יוצאי מצרים. ואז אמר להם לפנות צפונה לכוון ארץ ישראל. אע"פ שאמר להם רב לכם טוב את ההר, אין הכוונה שהיו סובבים את הר שער, אלא עשרים שנה ישבו בקדש ועשרים שנה נסעו ממקום למקום כארבעים מסעות בעשרים שנה, כולם היו בדרום ומערב הר שער בלבד דהיינו חצי האי סיני ובדרום הארץ היכן שלא כבשו עולי מצרים, דהיינו עד הר שער שהוא מדרום ים המלח¹.

ורבנו מבאר כיצד רמז להם הקב"ה עצה בעבודת ה', לכל אדם בכל מקום ובכל זמן, כיצד לעצור ולהתבונן ולחזור בתשובה, בעניין היסודי ביותר בעבודת ה', דהיינו בנין האמונה, וביטול הגאווה המחריבה אותה.

¹ כו ער כט ניסן תשפו

² ע"י הרב משה קרמר.

³ ראה באריכות בתורה אחד היה אברהם ובתורה קמב.

¹ תורה מט אות א – נמצא שהלב הוא הציר, כמו שכתוב (שם ע"ג): "צור לבי". ואית יצירה לטב ולביש, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות ס"א): "וייצר" – בשני יודין וכו'. והם שני יצרין, יצר טוב ויצר הרע. הינו מחשבות טובות, הם יצר טוב. ומחשבות רעות, הם יצר הרע. כי עקר היצרים, הם המחשבות והחכמות שבלב, כמו שכתוב (בראשית ו'): "כי יצר מחשבות לבו" וכו'. וכשארם חושב במחשבות רעות, הוא מטמטם את החלל של הבריאה, ששם התגלות המדות. כי הלב הוא צור העולמים, הינו צור המדות.

² דברים פרק ב (א) ונפן ונסע המדברה דרך ים סוף באשר דבר ידוד אלי ונסב את הר שער ימים רבים: (ב) ויאמר ידוד אלי לאמר: (ג) רב לכם טוב את ההר הזה פנו לכם צפונה: (ד) ואת העם צו לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו הישיבים בשער וייראו מכם ונשמרתם מאד: (ה) אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך פה רגל פי ירשה לעשו נתתי את הר שער:

³ כידוע המחלוקת בזה עד היכן גבול ארץ ישראל לענין שבעית.

ואולי אפ"ל שגם מה ש"סוב את ההר" אינו כפשוטו, כאן הרמז שהאדם עסוק בטרדת הפרנסה והרדיפה למלא תאוותיו, וסובב סביב עצמו, שנים רבות במקום לעצור ולהתבונן שהוא לא בכוח בכלל, כי הוא כל הזמן סובב בפרוזדור, במקום לפנות בו לכיוון הטרקלין, למה שצפון לו לעתיד לבוא. וזהו "רב לכם סוב את ההר" שאמר להם משה רבנו שכיון שהגדלות שבכם סובבת את האמונה, על כן שורים עליכם הדינים, על כן "פנו צפונה", להתבונן בתכלית, דהיינו בעולם הבא, ועי"ז תבואו לשפלות, ועי"ז לאמונה ועי"ז לכל טוב בזה ובבא.

הנה הגדלות מפיל את האדם ומשפילו הן בגשמיות והן ברוחניות. בגשמיות ה' סר ממנו, וממילא שורים עליו דינים, ונמנע ממנו השפע טוב. וברוחניות כיון שה' סר ממנו הוא נופל מהאמונה ובא לכפירות.

כי איש ישראל אם הוא דבוק בהשי"ת – בהשם יתברך ובאמונתו' הק' אזי אינו יכול לשלוט עליו שום דין, ולא יהי"ל לו שום נפילה, כי מי יוכל ליגע בו, באשר הוא קרוב אל המלך, ובאיזה מקום אשר הוא חונה, שם הר אלקים דהיינו הר האמונה שעי"ז וממשלת הקב"ה עליו. אבל אם הוא נופל מאמונה"י היינו שנפל בגדלות, ואזי הוא מובדל מהקב"ה, ואז הקב"ה אומר אין אני והוא יכולין לדור במקום אחד כמבואר בגמרא סוטה ה. [י"א/כ"א], ואז כשהקב"ה סר ממנו כל הדינים שורין עליו.

ומאין בא לו הגדלות, מחמת שהוא לומד או מתפלל בפניה, במחשבות זרות וכוונה שלא לשם שמים. ומחמת זה בא לידי גדלות/כ"ב.

ואיתא בזוה"ק – בזוהר הקדוש כד בר נש נפיל"י מאמונה, כדין כל דינין מתנוצצין ומתלהטין ביה"י, כי הם תמיד מצפים מתי יפול מאמונה, כי תיכף ומיד שנפל מאמונה, בא לידי כפירה. כמבואר בתורה סב תנינא בשם בעש"ט/ט"ו על הפסוק (דברים יא טו) "וסרתם ועבדתם" שתיכף שסרים מה' כחוט השערה/ט"ו זה בחי' עבודה זרה וכפירות.

^א בכתי"י ובאומותו

^ב כתי"י פסיק ארון ונראה יהוה

^ג בכתי"י מאמונה

^ד סוטה ה.

^א **סוטה דף ה.** אמר רב חסדא ואיתימא מר עוקבא כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקדוש ברוך הוא אין אני והוא יכולין לדור בעולם שנא' מלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל אל תקרי אותו אלא אתו לא אוכל איכא דמתני לה אמספרי לשון הרע שנא' מלשני בסתר רעהו אותו אצמית.

קובץ שיטות קמאי על סוטה ה. (בשם הסמ"ק סימן כב) שאלו לחכם מהו הגאווה. אמר להם שטות שאין בעלה מכיר בה, וגם נקרא תועבה שנאמר (משלי ט"ז) תועבת ה' כל גבה לב, וגם כתיב (תהלים ק"א) גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל. אמר הקב"ה לי נאה הגאווה להיות גאה דכתיב (שם צ"ג) ה' מלך גאות לבש. וזה רוצה לגזול מלבושי כביכול אין אנו יכולין לדור במדור אחד.

הגהות וחידישים (רבי יצחק אייזיק חבר) על סוטה ה. – ואר"א כל אדם שיש בו גסות. נ"ב כמ"ש וידעת היום כו' כי ה' הוא כו' אין עוד ואפס זולתו, והם ב' בחינות מצידו ומצידנו, וא"כ הכל כאין נגדו ית' ועי"ז מלא כל הארץ כבודו, אבל מי שיש בו גסות כו', מורה ח"ו מציאות זולתו, וא"כ באמת נשאר אין, וז"ש אין אני והוא יכולים לדור כו', והבן מאד:

^ב **צ"ע לכאורה צ"ל להפך שהגדלות גרמא שיהיה לו פניות ומחשבות זרות.** ונראה כנ"ל שהגדלות היא כיון שה' ית' סר ממנו כי מיד שיש לו פניות אזי גם ה' פונה ממנו ואזי בבחי' אחר באחור מתגבר עליו הישות וגאווה, אבל לפני כ' כשהוא פנים בפנים לא שייך גאווה.

^ג בכתי"י נפל

^ד בכתי"י ב"י (והפסיק ארון נראה ב"ו)

^{טו} **בעל שם טוב עה"ת פרשת עקב אות נו.** וסרתם ועבדתם וגו'. מריב"ש, כתיב (ישעיה נ"ה, ח) כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי, פירוש, כי כאשר האדם מפריד את עצמו מה' יתברך מיד הוא עובד עבודה זרה רחמנא ליצלן^{כו}, ולא יש דבר ממוצע, וזהו וסרתם ועבדתם, מכל מקום אמרו בגמרא (מכות כ"ג ב) ישב ולא עבר עבירה חשוב כאילו עשה מצוה, וזהו ולא דרכיכם דרכי: (צוואת הריב"ש דף ט' ע"א)

דגל מחנה אפרים פרשת תרומה – ועשית את הקרשים למשכן עצי שיטים עומדים (כו, טו). להבין זה איך שהוא נוהג גם בזה הזמן בקיצור נמרץ, כי קבלתי מן אא"ז זללה"ה כי קרש הוא אדם. ולהבין זה הוא כי באותיות קרש הוא אותיות קשר והוא מרומז על האדם שהוא המקשר כל העולמות ומיחדם זה בזה ולכן צריך האדם לקשר עצמו ומחשבתו תמיד בבוראו ועל ידי זה נתקשרו קודשא בריך הוא ושכינתיה וכל העולמות ומתקשרים ומתיחדים זה בזה, ואם חלילה הוא מקשר ומחבר עצמו אל השטות והבלי שאין להם קיום והם דברים שיש להם תכלית וסוף והו שמקושר בשקר חס ושלוש שהוא גם כן באותיות קרש, וזהו מה שאמר אא"ז זללה"ה וסרתם ועבדתם אלהים אחרים כי תיכף כשטר עצמו מן הדביקות והתקשרות האמת בבורא יתברך אזי עובר אלהים אחרים יחשב שנתקשר בהם שהם בחינת שקר: **וידוע שהאדם נברא בטוב ורע יש לפניו שתי בחינות כמו שכתוב (דברים ל', ט"ו) ראה נתתי לפניך את הטוב וגו' ובחרת בחיים והתכלית העיקר הוא שישתדל בהתקשרות כל הדברים לשורשן ולעשות מרע שבהם טוב על דרך סור מרע ועשה טוב (תהלים ל"ד, י"ד) מן הרע תעשה טוב, ולהבין זה כי כל בחינת רע בשורשו הוא טוב דרך משל אכילה ושתייה וחיווג כשהוא מדבק עצמו כשעוסק בדברים האלה לשורשם אזי באכילה ושתייה הוא מעלה ניצוצות קדושות ובחיווג גורם זיווגים עליונים ובנים צדיקים וחס ושלוש להיפוך אז וישמן ישורון ויבעט היצר הרע מתגרה בו ודי לחכם, וזהו איזהו חכם הלומד מכל אדם (אבות ד', א') כאשר שמעתי בזה מאנשי קודש**

וזה נקרא בחי' ערב, שמערבב האמונה, ואזי דינין שורין עליו. כנ"ל תיכף שמתערבב האמונה נעשה כפירות ודינים שורים עליו.

וזהו (ירמיה ו')^{טו} **אוי לנו כי פנה היום** כי נטו צללי ערב. פשוטו של מקרא היא נבואת ירמיהו על גזירת כיבוש ירושלים. ורבנו מביא מכאן ראייה להנ"ל שתיכף בחצות היום כשרק מתחיל היום לפנות, כי החמה פנתה מאמצע השמים אל המערב, ונטו הצללים למזרח, נקרא צללי ערב. וכן הדין שמחצות היום נקרא ערב על כן קרבן תמיד של ערב אפשר להקריב מחצות היום/טו. וכידוע שהוא זמן המנחה שבו מתעוררים הדינים.

וכבר נודע שההר בה' הידיעה נקרא אמונה/כ, כי ההר הידוע ומפורסם נקרא ירושלים, הוא הר המוריה/כא, כ"ש-כמו שכתוב (דברים ג')^{כב} **ההר הטוב הזה והלבנון, ופרש"י ההר הטוב זה ירושלים, והלבנון זה ביהמ"ק-בית המקדש/כ. דהיינו מהאופן שמשנה רבנו ביקש להכנס לארץ ולבוא למקום בית המקדש בלשון זה שקרא לירושלים ההר הידוע ולבית המקדש לבנון, למדנו על מהות המקום הזה שהוא מסוגל לטוב, וירושלים נקרא אמונה, כ"ש-כמו שכתוב בנבואת ישעיהו הנביא על ירושלים שמכנה אותה [כז]/כח **קריה נאמנה**, דהיינו מקום המסוגל לאמונה ונאמנות שבין אדם למקום. נמצא שההר**

שהיו סביב אא"ז וללה"ה אפילו מן היצר הרע יש ללמוד ממנו ויש בזה דרכים שונים בדרך העבודה ועל ידי זה מעלין כל הרע לטוב ובוה מהפכין מדת הדין למדת הרחמים:

^{טו} **ל'קה תלמוד תורה הלכה ג אות ח' (עפ"י תורה יב) - ותכף בשנותיו אפלו פחות השערה לשמאל זהו בחינת עבודה זרה חס ושלום, כמו שכתוב, וסרתם ועבדתם אלקים אחרים, שתכף בשטרין מאחרי ה' פחות השערה, זהו בחינת עבודה זרה, כמוכא בשם הבעל שם טוב ז"ל. ותכף באין המים הזדונים חס ושלום, ורוצין לשטף חס ושלום פי הם רוצין להתאחו בהשגיאה הדקה לגמרי ושיהיה למודו רק לשמאל חס ושלום, על כן אז צריכין זכות גדול לעבר הים בשלום.**

^{טז} **ירמיהו פרק ו' (ד) קדשו עליה מלחמה קומו ונעלה בצהרים אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב:**

מצודות דוד (ד) קדשו - ירוזו אלו ויאמרו הזמינו עליה מלחמה קומו ונעלה עליה בצהרים והיא העת המוכן ביותר למלחמה. אוי לנו כי פנה היום - וכאשר לא יכבשו העיר ביומו ועל כי יהיה רב חפצם לשחת העיר יתאוננו לומר אוי כי פנה היום ועדיין לא לכדנו העיר. כי ינטו צללי ערב - הצל של ערב נטה כי כאשר קרבה השמש לבית מערבו לשקוע ינטו הצללים למרחוק ויתארכו ביותר והוא כפל ענין במ"ש:

^{טז} ככת"י- פנה היום, מחסכו- פנה יום

^{טז} **פסחים דף נח. אמר רבא מצותו דתמיד משינטו צללי ערב מאי טעמא דאמר קרא בין הערבים מעידנא דמתחיל שמשא למערב.**

^כ **שיר השירים פרק ד (ח) אתי מלבנון בלה אתי מלבנון תבואי תשורי מראש אמה מראש שניר וחרמון ממענות אריות מהררי גמרים: פרש"י... ד"א מראש אמה הר הוא בגבול צפוני של ארץ ישראל ושמו אמה ובלשון משנה טורי אמנון והר ההר שנאמר בו (במדבר לד) מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר.**

צ"ע כי בית המקדש הוא בחי' דעת ראה ברכות לג. מיישש בו דעת כאילו נבנה ביהמ"ק בימיו. ואילו אמונה היא דייקא היכן שלא יודע.

^{כא} **דברי הימים-ב פרק ג' (א) ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלם בהר המוריה אשר נראה לדוד אביהו אשר הכין במקום דויד בגרן ארנן היבויטי:**

^{כב} **דברים פרק ג' (כה) אעברה נא ונארא את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן הדר הטוב הזה והלבנון:**

פרש"י - (כה) אעברה נא - אין נא אלא לשון בקשה: ההר הטוב הזה - זו ירושלים: והלבנון - זה בית המקדש:

שפתי חכמים על רש"י (פ) כדכתיב (תהלים קכה, ב) ירושלים הרים סביב לה: (צ) למה נקרא בית המקדש לבנון, משום דמלבין האדם מן העבירות:

^{כג} **צ"ע שההר הוא האמונה, ונקרא טוב ונקרא ירושלים, וירושלים כידוע היא יראה שלם דייקא, כמבואר במדרש וכמבואר בתורה א' תנינא אות ד' ואת ו'. והלבנון שבהר האמונה הוא בית דייקא, השם שקרא לו יעקב אבינו כמבואר בפסחים פח. אברהם קראו הר ויצחק קראו שדה ויעקב קראו הר.**

תורה א תנינא אות ד' - ולהכיר את המפרסמים, איזהו על-ידי עזות, הוא על-ידי בנין ירושלים, שהוא בחינת הלב, כי ירושלים בחינת יראה שלם (מ"ר וירא פ' נ"ו, ועי' מ"ר במדבר פ"ב ע"פ נאודה כירושלים), הינו שלמות היראה, התלויה בלב, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (קדושין לב): דבר המסור ללב נאמר בו ויראתאף יש שלש מדות, שהם מחריבי ירושלים, דהינו הלב, הינו שמפסידין היראה התלויה בלב. והשש מדות הם: תאות ממון ותאות אכילה ותאות משגל, כי שלש מדות אלו הם בלב, ועל כן הם מפסידים היראה שבלב.

שם אות ו' - ועל-ידי בנין ירושלים, דהינו תקון שלמות היראה שבלב, על-ידי זה נברא מלאך, שמשפיע נבואה לכלי הנבואה.

^{כד} ישעיה א' כא כו

^{כה} **ישעיה פרק א (א) חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהודה וירושלם בימי עזיהו יותם אחו וחקקיהו מלכי יהודה:..... (כא) איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים:..... (כה) ואשיבה ידי עליך ואצרך כבר סיגוף ואסירה כל בדיליך: (כו) ואשיבה שפטיך בבראשנה ויעציף בבתחלה אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה:**

מצודות דוד (כא) איכה - מתאונן לומר איך ירושלים עיר אמונה נהפכה להיות משקרת בה' כזונה המשקרת בעלה. מלאתי - מעולם היתה מלאה משפט והצדק התמיד בה ועתה נהפכו אנשים להיות מרצחים:

הטוב שעליו דיבר משה רבנו היא ירושלים המסוגלת לאמונה. כי היא צוואר העולם שער השמים המחבר שמים וארץ¹² על כן בה האמת מאיר ביותר.

וע"כ כשנפל מאמונה הנקרא ירושלים, ובא לידי כפירה, זה נקרא מחריבי ירושלים. דהיינו מחריבי האמונה וכחז"ל¹³ לא חרבה ירושלים עד שפסקו ממנה אנשי אמנה. עפ"י הנ"ל שהיראה שומרת על האמונה וירושלים נוטריקון יראה שלם אולי אפשר לומר שהנפילה מהאמונה מתחילה מהנפילה מהיראה ועי"ז נעשה חרבן ירושלים.

וכ"ש-וכמו שכתוב (ירמיה ה')/כ"ח שוטטו בחוצות ירושלים ובקשול איש אמונה. פירוש שירמיהו הנביא אומר שסיבת חורבן עיר ירושלים, היא כיון שלא נמצא בה אפילו איש אמונה אחד. **א"כ/כ"א כשנופל מהאמונה נקרא מחריבי ירושלים, מחמת הפרדתו מהשי"ת. ובאים/כ"ב ישראל בגלות.** ושם הם מבוזים ונרדפים, ועי"ז בעצמם נופלים להחשיב את מה שחשוב לגויים, יותר מאת האמת. **כי השי"ת נתן במתן תורה, בהר סיני/כ"ג מתנה לישראל שנקראו עליון,** על ידי התורה ומצוות שקבלו, **וכ"ש-וכמו שכתוב (דברים כו')/ל"ד ולתתך עליון על כל גויי הארץ,** לתהילה לשם

מלבי"ם (כו) ואשיבה שופטיך - הם השופטים בין אדם לחבירו. כבראשונה - שהיתה עלאתי משאט, ויעציך - היועצים בדברים שבין אדם למקום. כבתחלה - שהיתה קריה נאמנה, ע"י יועצים טובים אחרי כן - הוא מאמר מגביל ע"י שאשיב שפטיך כבראשונה, יקרא לך עיר הצדק - בין אדם אדם לחבירו, וע"י שאשיב יועציך כבתחלה, יקרא לך קריה נאמנה - בדברים שבין אדם למקום:

¹² **ל"ק"ה ערב ה' סוף אות לח.** ופרש"י שיר השירים ז' ה'. והוא הדעת כמבואר בברכות לג. מי שיש בו דעת כאילו נבנה בית המקדש בימיו.

¹³ **שבת דף קיט:** ואמר רבא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה שנאמר שוטטו בחוצות ירושלים וראו נא ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש (אם יש איש) עושה משפט מבקש אמונה ואסלח לה איני והאמר רב קטינא אפילו בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו ממנה אנשי אמנה שנאמר כי יתפש איש באחיו בית אביו (לאמר) שמלה לכה קצין תהיה לנו דברים שבני אדם מתכסין בהן כשמלה ישנן בידך והמכשלה הזאת תחת ירך ודף קכ. דברים שאין בני אדם עומדין עליהם אלא אם כן נכשלים בהן ישנן תחת ירך קצין תהיה לנו ישא ביום ההוא לאמר לא אהיה חבש וגו' אין ישא אלא לשון שבועה וכן הוא אומר לא תשא את שם ה' לא אהיה חבש לא אהיה מחובשי עצמן בבית המדרש ובביתו אין לחם ואין שמלה שאין בידי לא מקרא ולא משנה ולא גמרא וממאי דילמא שאני התם דאי אמר להו גמירנא אמרו ליה אימא לך הוה ליה למימר גמר ושכח מאי לא אהיה חבש כלל לא קשיא כאן בדברי תורה כאן במשא ומתן:

¹⁴ **ירמיה פרק ה (א) שוטטו בחוצות ירושלים וראו נא ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש אם יש עושה משפט מבקש אמונה ואסלח לה:**

מצודות דוד (א) שוטטו - לכו בחוצות ירושלים אנה ואנה וראו עתה בהם ותנו לב לדעת מעשה האנשים ובקשו ברחובותיה אם תמצאו שם איש ישר אם יש מי עושה משפט ומבקש אמונה. ואסלח לה - אם תמצאו אף איש יחידי כזה אז אסלח לכל העיר:

¹⁵ בכתי"י בחוצות בחוצות ירושלים

¹⁶ בכתי"י אבקש

¹⁷ **לא צ"ע לכאורה צ"ל על כן. אמנם בכתב יד כתוב א"כ, אבל צ"ע כי אין לנו ההעתיקה הראשונה.**

¹⁸ **צ"ע שאמר באים ישראל בגלות, ולא אמר הולכים ישראל לגלות. אמנם בכתב יד כתוב בגלות, אבל אולי במקור היה כתוב בגדלות. גם צ"ע שעד כאן דיבר מגדלות ולא מגלות. אבל אפשר לבאר עפ"י ההמשך שדייקא בגלות שם בעיקר מאבדים את מעלת העליון שלהם, ע"י שהם מבוזים ולא חשובים, ועי"ז גם בעצמם נופלים להחשיב את מה שחשוב לגויים, ועי"ז נעשים הגויים עליון.**

¹⁹ **ראה תענית טז. - מאי (דברי הימים ב ג-א) הר המוריה? פליגי בה ר' לוי בר חמא ור' חנינא חד אמר הר שיצא ממנו הוראה לישראל וחד אמר הר שיצא ממנו מורא לעובדי כוכבים:**

פרש"י - מאי הר המוריה וכו'. איידי דאייירי בפלוגתא דרבי לוי ור"ח תנא נמי הא פלוגתא מאי הר מוריה דאברהם קרא למקום העקידה הר יראה וכתוב (בראשית כב) אל ארץ המוריה: **חד אמר הר שיצא הוראה.** תורה לישראל כי מציון תצא תורה (ישעיה ב) יורו משפטיך ליעקב (דברים לג) ולשכת הגזית שבה עמדו הנביאים המוכיחים לישראל: **מורא לעובדי כוכבים.** ששומעין גדולות ישראל וירושלים ומתפחדים עליהם. שמעתי. לישנא אחרינא הר המוריה הר סיני מורא לעובדי כוכבים במתן תורה דכתיב (תהלים עו) ארץ יראה ושקטה:

ראה שבת פט. - אמר ליה ההוא מרבנן לרב כהנא מי שמיע לך מאי הר סיני? אמר ליה הר שנעשו בו נסים לישראל, הר ניסאי מיבעי ליה. אלא הר שנעשה סימן טוב לישראל, הר סימנאי מיבעי ליה. אמר ליה מאי טעמא לא שכיחת קמיה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דמעייני באגדתא? דרב חסדא ורבה בריה דרב הונא דאמרי תרווייהו **מאי הר סיני? הר שירדה שנאה לעכו"ם עליו.** והיינו דאמר רבי יוסי בריה דרבי חנינא חמשה שמות יש לו: מדבר צין שנצטוו ישראל עליו, מדבר קדש שנתקדשו ישראל עליו, מדבר קדמות שנתנה קדומה עליו, מדבר פארן (דף פט:) שפרו ורבו עליה ישראל, **מדבר סיני שירדה שנאה לעכו"ם עליו,** ומה שמו: חורב שמו. ופליגא דרבי אבהו דאמר רבי אבהו הר סיני שמו, **ולמה נקרא הר חורב? שירדה חורבה לעכו"ם עליו:**

ראה בן יהוידע שם ששנאה הכוונה לאיבה שהטיל הנחש זהמה בחוה, היא עברה לגויים בהר סיני כשפסקה הזהמה מישראל. אבל עי"ש אילת השחר (שטינמן) שהכוונה לשנאת הקב"ה את הגויים.

²⁰ **פרשת כי תצא דברים פרק כו (יח) וידוד האמירך היום להיות לו לעם סגולה פאשר דבר לך ולשמור כל מצותיו: (יט) ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת ולתהלה עם קדש לידוד אלהיך פאשר דבר:**

פסיקתא זוטרתא - פס'. ולתתך עליון. עליון בתורה עליון במצות. כענין שנאמר (דברים ד' ח') ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים. עליון. כמו שנאמר (שם כח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. על כל הגוים אשר עשה. כענין שנאמר (ישעיהו מ"א

ולתפארת (בחי' דהיינו שכל הגויים יהללו את עם ישראל על שהוא הקרוב ביותר להקב"ה. וכשחרבה ירושלים, אזי בחי' עליון בגוים,^{לז} דהיינו שהתהילה והתפארת היא לגויים וזהו שכתוב^{לו} (דברים לב)/^{לז} בהנחל עליון גוים, פשוטו של מקרא מדבר על דורות ראשונים של גויים שהנחילו להם את הארץ וחטאו והענישם. יש בפסוק זה עוד כמה ביאורים, ורבנו מפרש פירוש מחודש דהיינו שבחי' עליון של ישראל הוא בגוים, מחמת שנתפרדו ישראל מהקב"ה. (כעין זה בתורה א'^{לח}) שעתה החן והחשיבות של ישראל נפל והוא אצל הגויים)

זהו לפי רבנו גם כוונת המשך הפסוק שם [ט^ט] בהפרידו בני אדם פירוש שבני אדם הנפרדים מהשי"ת מחמת הגדלות של כל אחד והפניה שלמד בה, ועי"ז חרבה ירושלים, אזי אותו בחי' עליון דהיינו החשיבות והתהילה של עם ישראל, הוא בגוים דהיינו שהתהילה והתפארת בעולם היא לגויים ולא לישראל.

כי האמונה האמיתית, אם הוא באמת/מ^מ, אזי משפעת שפע ברכה וכל טוב מהשי"ת על ישראל. דכתיב (משלי כז/א)^{מא} כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, והכי נמי לב ה' ית' ופניו ושפעו לאדם שמאמין בו ופונה אליו תמיד. (יסוד הענין נראה שהוא מה שמובא בכמה מקומות שהפרנסה היא מהמלכות/מב^{מב}) וכידוע שאמונה היא ספירת המלכות (עיין תורה ה' תנינא אות י'^{מג}) וזוהר תרומה קנג.^{מג} סדר השתלשלות השפע מעולם לעולם מהמלכות של עליון למלך של התחתון)

ד' מי פעל ועשה קורא הדורות מראש. לתהלה. כענין שנאמר (דברים י' כ"א) הוא תהלתך והוא אלהיך. ולשם. דכתיב (שם כח) כי שם ה' נקרא עליך. ואומר (יחזקאל ט"ז י"ד) ויצא לך שם בגוים ביפיך כי כליל הוא בהררי. ולתפארת. דכתיב (ישעיהו כ"ח ה') ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעטרת צבי ולצפירת תפארה לשאר עמו. ולהיותך עם קדוש לה' אלהיך וגו':

רמב"ן (יט) ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה, לתהלה שיהללך כל עמי הארץ בהיות ה' קרוב בכל קראך אליו, ולשם, שיצא לך שם בגוים בהדרו אשר שם עליך, כי אתה נעלה על כלם, ולתפארת, כי תתפאר עליהם לעשות בהם כל אשר תחפוץ, תגזור אמר ויקם לך, כענין פן יתפאר עלי ישראל לאמר ידי הושיעה לי (שופטים ז ב), ולהיותך עם קדוש, לדבקה בו בסוף:

רבנו בחי' (יט) על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת. שיעור הכתוב כן, ולתתך עליון לתהלה ולשם ולתפארת על כל הגוים אשר עשה, כי העובדי אלילים אשר עשה אינם נתונים לתהלה ולשם ולתפארת אבל הם נתונים לחלק הכוכבים והמזלות, לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא, זהו שאמר לתהלה ולשם, כי ישראל הם נתונים לתהלה ולשמו הגדול, לתהלה כענין שכתוב (דברים י' כא) הוא תהלתך, ולשמו הגדול, והוא אלהיך:

שפתי כהן – לתהלה. שיהללום כל הגוים כמו שהם מהללים להקב"ה שנאמר (דברים י' כ"א) הוא תהלתך כן יהיו מהוללים מכל האומות, וכן יהיו לשם, שיכירו כולם ששם יהודי הוא שמו של הקב"ה, כשתכניס הי"ד של יהודי בתוך הדל"ת נעשה הוי"ה, זהו וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, ולתפארת, אם הקב"ה מתפאר בכם שנאמר (ישעיה מ"ט, ג') ישראל אשר בך אתפאר, כל שכן שיפארום כל האומות, ולהיותך עם קדוש שישפיע עליכם קדושה מקדושתו כביכול כמו שהוא קדוש הואיל ואתם לו לעם, כאשר דיבר לך, היכן דיבר בסנין שאמר (שמות י"ט, ו') ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, ועל דרך מה שאמרנו ששם הוי"ה רמוז בשם יהודי, לזה אמר כאן לתהלה ולשם ולתפארת ולהיותך עם קדוש, ארבע כנגד ארבע אותיות של שם, והבן:

ז' צ"ע לכאורה כיון שעליון היא מתנה מתנה לישראל, היתכן שכשישראל חוטאים יתן את העליון לגויים, הרי הם בודאי יותר חוטאים, והם הרע בעצם, ולא רק במעשים. וצ"ל שכשישראל חוטאים אזי בחי' עליון עובר לגויים ממילא, כי החטא עצמו הוא שנותנים כח למידה הרעה של אותה אומה שהחיות שלה מאותו חטא. כמבואר בתורה לו.

^{לו} בכת"י שכתב

לז פרשת האיזינו דברים פרק לב (ח) בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים למספר בני ישראל: (ט) כי חלק ידוד עמו יעקב קבל נחלתו:

רש"י (ח) בהנחל עליון גוים – כשהנחיל הקב"ה למכעיסיו את חלק נחלתם הציפם ושטפם: בהפרידו בני אדם – כשהפיץ דור הפלגה היה בידו להעבירם מן העולם ולא עשה כן אלא יצב גבולות עמים קיימם ולא אבדם: למספר בני ישראל – בשביל מספר בני ישראל שעתידין לצאת מבני שם ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים הציב גבולות עמים שבעים לשון:

לח תורה א – דע כי על ידי התורה נתקבלים כל התפלות וכל הבקשות שאנו מבקשים ומתפללים, והחן והחשיבות של ישראל נתעלה ונתרומם בפני כל מי שצריכין, הן ברוחני הן בגשמי; כי עבשו בעוונותינו הרבים חן וחשיבות האמיתי של ישראל נפל, כי עבשו עקר החשיבות והחן הוא אצלם. אכל על ידי התורה נתעלה החן והחשיבות של ישראל.

^{לט} המשך הפסוק

מ צ"ע מה בא למעט. הרי לכאורה אם הוא אמיתי הוא גם באמת.

מא משלי פרק כז (יט) פמים הפנים לפנים פן לב האדם לאדם:

רש"י (יט) כמים – הללו הפנים שאתה מראה לתוכן הן מראות לך. כן לב האדם לאדם – חברו לפי מה שאדם יודע שחבירו אוהבו כן הוא מראה לו פנים:

מב עיין תורה טז תנינא וסג תנינא גם עיין זוהר וירא דף קז. שהפרנסה ע"י ספירת המלכות ועיין לעיל תורה ז' תנינא אות י' וזוהר תרומה קנד סע"א

וגם אם הוא מאמין באמונה שלימה בהשי"ת, אזי ירא מהשי"ת יראה, ואזי היראה שומרת על האמונה, ואז אינו יכול ליפול מהאמונה, כי האמונה היא למטה, בחי' מלכות שהיא סוף מדרגות הקדושה, וכשהיא בשלימותה שמאיר בה אור האמת/מ"ח, עד שמתבטא ביראה ששומרת עליה, אזי נשפעים ממנה מהאמונה למאמין כל ההשפעות^{מ"ח} והברכות כ"ש-כמו שכתוב (משלי כח/מ"ח) איש אמונה רב ברכות. היינו כנ"ל שמי שהוא איש אמונה דהיינו שאמונתו שלימה אזי זוכה מהאמונה לרוב ברכות.

וג"כ-וגם כן האמונה נקרא שדה/מ"ח (שהיא ספירת המלכות הנקראת חקל תפוחין/מ"ח) כי כמו השדה שגדילה בה כל התבואות ונלקטין בה כל הפירות, כן ע"י האמונה הזאת מגדלת כל הטוב. כמבואר גם בתורה קנה/מ"ח שאמונה היא כח המגדל ומצמיח וכן אמרו בשבת לא/מ"ח אמונה זה סדר זרעים.

^{מ"ג} תורה ה' תנינא אות י' - והשפע כשירודת, מקבל אותה תחלה המלאך הממנה שם, ואחר כך יורדת דרך השדים השוכנים באויר, שהם מקבלים את השפע בדרך מעבר לבד, ואין יונקים ממנה רק כדי חיותם לבד, ואחר כך יורדת השפע למטה, לאותו המקום והשדה שהשפע הולכת לשם, ואחר כך מקבל המלך את השפע (עיין זוהר תרומה קג). בבחינת (דניאל ד): "אנת הוא מלכא" וכו', שנאמר שם על האילן "דמוזן לכלא בה" וכו'. וזה בחינת (קהלת ה): "מלך לשדה נעבד", שהמלך מקבל השפע מן השדה, דהיינו כשהשפע באה למטה, אז מקבל אותה המלך. וכל אלו מקבלין מבחינת שדי, ועל כן כלם נקראים על שם שדי, כי שד - על שם שדי, וכן שדה - על שם שדי, וכן העובד השדה נקרא על שם שדי, כמו שכתוב (ישעיה כ"ח): "פתח וישדר אדמתו".

^{מ"ד} עיין זוהר תרומה קג. מבאר שם שבעולם הזה הסדר הוא כבוד לב מח כי אכילת האדם נוטל הכבוד תחילה מהקיבה ומהפך לדם ושולח ללב והמובחר שולח הלב למח. אבל למעלה סדר ההשפעה הפוך מח לב כבוד דהיינו מחכמה בינה לתפארת שהיא זעיר שהוא הלב וממנו לכבוד שהוא המלכות. אבל המלכות המחלקת טרף לביתה דהיינו לעולמות שתחתיה שהם עולמות בריאה יצירה עשייה מחלקת תחילה ללב שהוא המלך של כל ישראל בארץ ישראל ושולחן המלך מקבל תחילה לכן זו זכות גדולה למי שאוכל בשולחן המלך ע"ש.

זוהר תרומה קג. - וממטק דכיו וזכיו ולבית ואח"כ כד בעי כשרוצה המלכות לפלגא מוונא להאי עלמא לחלק מזון לזה העולם התחתון, אז ברישא יהיב ללבא דאיהו מלכא די בארעא בתחילה נותן את השפע ללב שהוא המלך שהוא הלב של כל ישראל בארץ ישראל, ופתורא דמלכא אתער בקדמיתא מפל שאר בני עלמא ושולחן המלך נתעורר תחילה לקבל את השפע קודם כל שאר בני העולם, כי שולחן המלך הוא המקום של קבלת השפע כעין השולחן בבית המקדש שהיה עליו לחם הפנים, לכן זכאה איהו מאן דהוי בחושבנא דפתורא דמלכא אשרי מי שהוא נחשב ונמנה להיות סמוך על שולחנו של המלך, כלומר שמקבל פרס מבית המלך, ור"ל כי המלך ושריו הם מרכבה למלכות שמים והיושב לפנייה הוא כיושב את פני האדון ה' צבאות, ובהיותו אוכל משולחן המלך ידע ויבין שזוהי ברכה רבה עד מאד מאת פני המלך ה' צבאות, הרי ודאי הוא חסד גדול למי שזוכה לזה, דהא אשתמודעא לאוטבא ליה בההוא טיבו דלעילא כי הוא ניכר במיוחד להטיב לו מחסד עליון, והיינו שמקבל אותו השפע מה שהמלך מקבל, ודא איהו טיבו וקשוט דעבד דוד לבני ברזילי דכתיב והיו באכלי שלחנה.

^{מ"ה} עיין תורה ז' אות ב' - אבל אי אפשר לזבא לאמונה אלא על ידי אמת, כמוכא בזהר (בלק קצח): והיה צדק אזור מתניו ואמונה וכו' (ישעיהו י"א:ה) - היינו צדק, הינו אמונה. ואמרו שם: אמונה אתקריאת, כד אתחבר בה אמת:

^{מ"ו} בכתיי- השפעות

^{מ"ז} משלי פרק כח (כ) איש אמונות רב ברכות ואץ להעשיר לא יקנה:

רש"י (כ) איש אמונות - הנותן מעשרותיו באמונה שאין עד בדבר אלא הקב"ה רואה ומרבה לו ברכה. ואץ להעשיר - דוחק השעה להתעשר בשל עניים:

מצודות דוד (כ) איש אמונות - המתעסק באמונה ולא ירמה את הבריות מעותד הוא לרב ברכות אבל הממחר להעשיר את עצמו לא יחדל מלרמות לא יהיה נקי מהגמול הראוי:

^{מ"ח} קהלת יעקב - ערך חי - חיתו שדי הן חיילות דבריאה יצירה עשייה שתחת המלכות הנקרא שדה זוהר (פקודי רמ"ב):

עוד שם - ערך מע - מערת המכפלה ולפעמים קוראה מערת שדה המכפלה (זוהר חיי שרה קכ"ח ע"ב), והכוונה שהמערה זו יונקת ממלכות שנקרא שדה המכפלה, עיין בערך מכפלה. ועל כן נקרא שדה שבחינת מלכות דקדושה נקרא שדה כמו שכתב בפרי עץ חיים ריש שער השבת (הקדמה לשער השבת פרק ב') ע"ש באורך.

עוד שם - ערך עש - עשב ראשי תיבות למפרע 'בחינות' שדה 'ענתות', דכד המלכות בחסרונה נקרא שדה ענתות, כמו שכתבתי בערך ענתות, מלכות נקרא שדה שמאיר בה י' אל מ' ספירות דחכמה, בסוד הוי"ה בחכמה יסד ארץ, י' פעמים אל גימטריא שדה עם הכולל.

ספר קהלת יעקב - ערך צפ - צפור דרור נראה לענ"ד שהיא בינה כנודע (תיקונים תיקון ו' כ"א). דדרור הוא בינה כמו שכתבתי בערך דרור, ורז"ל אמרו (שבת ק"ו ע"ב) למה נקרא שמה צפור דרור שדרה בבית כבשדה, ודברי חכמים וחידותם מתוקים ועמוקים, והכוונה לענ"ד שהוא סוד מה שאמר בזוהר הקדוש (ויקרא ד'). (ועוד) שחכמה ובינה הן רעין דלא מתפרשין, שאף בזמן הגלות והחורבן בית המקדש יש שם יחוד, והנה בזמן בית המקדש נקרא בית, ובחורבן נקרא שדה כמו שאמרו רז"ל, וזה שאמרו שדרה עם בעלה בבית כבשדה רצה לומר שהיחוד שם תדיר, אך דלפי זה הוה ליה למימר איפכא שדרה בשדה כבבית, אך רמזו בזה עניין נפלא.

עוד שם ערך שד - שדה לפי פשוטו שהמקדש בזמן חורבנו אקרי שדה ובבנינו אקרי בית, וזה שאמרו יצחק קראו שדה יעקב קראו בית, אך עיין בערך צפור דרור שביארתי והוכחתי להיפוך, שבזמן הבנין אקרי שדה, ובזמן החורבן בית ע"ש עניין נחמד:

^{מ"ט} קהלת יעקב - ערך שד - שדה תפוחים הוא בחינת מלכות, כד שלטא סיהרא שדה תפוחים אקרי, זוהר ויחי רמ"ט ע"ב, שדה תפוחים וט' אותיות גימטריא בית המקדש עם הכולל:

ויעקב נקרא ג"כ-גם כן שדה/ב, כ"ש-כמו שכתוב בברכת יצחק אבינו ליעקב אבינו (בראשית כז):
ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', דהיינו שיצחק אבינו אמר להקב"ה ראה שריח בני הוא כמו
 ריח השדה, דהיינו ריח גן עדן, על ראוי הוא לברכה. ורבנו מביא מכאן ראייה שיעקב בשדה בחי' אחת. ועל כן
 זכה לברכת ויתן לך וכו', משמני הארץ ורב דגן ותירוש וכו', כי ע"י שזכה לאמונה שלימה בחי' שדה, שע"י
 וכל הדינין מתבטלין. ע"י זכה לשפע ברכה משדה האמונה.

**אבל כשהוא נופל מהאמונה וממילא בא לידי כפירה נקרא מחריבי ירושלים וכל הדינין
 שורין עליו.**

וזהו (בראשית כד): ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, יצחק הוא בחי' דין, היינו שרמוזו
 בפסוק זה אימת¹⁷ דינין שורין באותה בחי' הנקרא שדה, דהיינו באמונה, זה לפנות ערב, מחצות
 כשמתחיל היום לפנות אל הלילה דהיינו צאת הכוכבים, דהיינו כשמערבב האמונה, נחלש ממנו אור
 האמת, ונחלשת האמונה ובא לכפירה אז הוא נקרא מחריבי ירושלים. ירושלים היא האמונה כנ"ל
 והיא נוטריקון יראה שלם/ו נמצא ע"י הכפירה הוא מחריב את היראה שלם, וע"י נחרבת האמונה כנ"ל כי
 היראה שומרת על האמונה. כי היראה היא הביטוי של האמונה, דהיינו שכפי חוזק האמונה של האדם בה' ית',
 כך הוא ירא ממנו.

ובמה יוכל לתקן זאת ע"י בינה דהיינו כשהתבוננות שלו היא בגדלות¹⁸ הבורא ית'. דהיינו
 שמתבונן ומבין דבר מתוך דבר, שגדולת ה' ית' ורוממותו עד אין סוף, מחייבת אותי ליראה ממנו מאד.

¹⁷ תורה קנה - פי עקר העצבות והעצלות, הוא מחמת חסרון אמונה. כמו למשל, כשמניחין חטה בארץ טובה, אזי הוא גדל וצומח ופה,
 ואינו מייק לו שום ריח ולא זיקים ורעמים, וזה מחמת שיש ב"ח הצומח וכ"ח הגודל, על כן אינו מייק לו שום דבר. אבל כשנותנין החטה
 בארץ שאינה טובה לזריעה, אזי היא נרקב בארץ, מחמת שאין לו ב"ח הצומח וכ"ח הגודל. ואמונה היא בחינת ב"ח הגודל וכ"ח הצומח, כמו
 שכתוב (אסתר ב) "ויחי אומן את הדסה", לשון גדול, וכמו שאמר רבותינו, זכרונם לברכה (שבת ל"א): 'אמונה זה סדר זרעים'. ועל כן
 כשיש לו אמונה, שהיא בחינת ב"ח הגודל וכ"ח הצומח, אזי אין מייק לו שום דבר, ואינו ירא משום אדם ושום דבר, ומתפלל בחיות פראי,
 ונוסע להצדיק, כי אינו מתירא ומתפחד משום ענין שפעולם. אבל כשיש חסרון באמונה, אזי אין לו ב"ח הגודל וכ"ח הצומח, ואזי הוא נרקב
 ממש, כמו החטה הנ"ל, ועל כן יש לו עצבות ועצלות וכבודות, והוא נרקב ממש:

וראה גם תורה ה' תניא אות א' - וסדר הזרעים הוא על ידי אמונה, בבחינת (שבת לא): 'אמונה זה סדר זרעים', שעל ידי אמונה נעשה
 הסדר של הזרעים לפי הזמן והמקום, שעל ידי זה יש להם כח לרפאות, ועל כן על ידי נפילת האמונה אין מועיל רפואות. וכן תפלה היא
 גם כן בחינת אמונה, כמו שכתוב (שמות י"ז) "ויחי ידיו אמונה", ותרגמו: 'פרישן בצלו'. וכן זכות אבות נתגלה גם כן רק על ידי אמונה,
 בבחינת (שיר השירים ב): 'הנצנים נראו בארץ'. 'הנצנים' אליו אבהו, כמו שכתוב בזהר הקדוש (בהקדמה א): הם נראין ונתגלין בארץ
 שהיא בחינת אמונה, כמו שכתוב (תהלים ל"ז): "שכן ארץ ורעה אמונה", בחינת: 'עפר מאנא דכלהו' (תקוני זהר, תקון ע' ק"ב):

¹⁸ שבת דף לא. - אמר ר"ל מאי דכתיב (ישעיה לג-ו) והיה אמונת עתיך חוסן ישועות ודעת וגו', אמונת זה סדר זרעים, עתיך זה
 סדר מועד, חוסן זה סדר נשים, ישועות זה סדר נזיקין, חכמת זה סדר קדשים, ודעת זה סדר טהרות, ואפ"ה (ישעיה לג-ו) יראת ה' היא
 אוצרו.

תוספות - אמונת זה סדר זרעים. מפרש בירושלמי שמאמין בחי העולמים וזרע:

¹⁹ **יעקב, אמונה, שדה, דווקא לפני לפנות ערב, דהיינו ביום שאז כבר מתערבב האמונה - קצת צ"ע כי כתיב ואמונתך בלילות.** כי היום
 הוא בחי' דעת והלילה העלם הדעת ועל כן צריך להאמין. ויעקב תיקון ערבית דייקא הרי שהוא בחי' אמונתך בלילות דייקא ולא ביום.

אולי אפ"ל שבבחי' גילוי האמונה בעולם כידוע שבוזה התחיל אברהם אבינו לפתוח את הפתח בכח העצום של החסד, ויצחק הרחיב
 אותו במדת הדין. אבל רק ע"י יעקב התפשטה האמונה בבחי' שדה שזרע ויודע שהזרע ירקב בארץ ומאמין שיגדל.

עוד אולי אפ"ל שדייקא יעקב אבינו עמד בנסיון הנורא של לבן כ"ב שנים בשדה יום ולילה ולבן מרמה אותו עשרת מונים והוא נשאר
 איש תם מלא אמונה.

²⁰ **בראשית פרק כז (כז) ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ידוד: (כח) ויתן לך האלהים**
משל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירוש: (כט) ועבדוך עמים (וישתחו) וישתחו לך לאמים הנה גביר לאחיה וישתחו לך בני אמך
ארריך ארור ומברכך ברוך:

שפתי כהן - וירח את ריח בגדיו. אמר יצחק הרי מאכל והרי יין כלום חסר הריח מיד הפיח רוח מגן עדן והריח, בגדיו בנימטריא כ"ה
 שהיא השכינה היא הריחה היינו ריח גן עדן ויברכו, ומה בירכו ראה ריח בני כריח שדה, למי אמר ראה להקב"ה אמר, בגדיו גימטריא
 כ"ה ועם הכולל כ"ו אם כן להקב"ה אמר ריח בני.

²¹ **פרשת חיי שרה בראשית פרק כד (סב) ויצחק בא מבוא באר לחי ראי והוא יושב בארץ הנגב: (סג) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב**
וישא עיניו וירא והנה גמלים באים:

¹⁷ בכת"י- אמת

¹⁹ **מדרש רבה בראשית - פרשה נו פסקה י - אברהם קרא אותו יראה שנאמר ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה שם קרא אותו**
שלם שנאמר (בראשית יז) ומלכי צדק מלך שלם אמר הקב"ה אם קורא אני אותו יראה כשם שקרא אותו אברהם שם אדם צדיק מתרעם
ואם קורא אני אותו שלם אברהם אדם צדיק מתרעם אלא הריני קורא אותו ירושלים כמו שקראו שניהם יראה שלם ירושלים.

¹⁸ בכת"י- בגדולת

וזהו (איכה ג')^{נח} **חדשים לבקרים רבה אמונתך**^ט דהיינו שבכל בקר צריך לחדש ולחזק את האמונה ועי"ז את היראה ע"י התבוננות כנ"ל ולהתחזק בעבודת ה', דהיינו כשעומד בזריזות בבוקר לעבודת בוראו ביראה ופחד לשמו הגדול ית' אשר בהיותו מתבונן בבוקר שהחזיר לו במדת טובו את נשמתו הנמסרת תמיד שבעל כרחו ישן בכל לילה ונשמתו עולה חוזרת ונמסרת אליו ית' ליתן דין וחשבון, ומי שמתבונן בזה בבקר בכל יום שהקב"ה מחזיר לו נשמתו רק מצד טובו וחסדו כי מצד הדין אינו ראוי לבקר, אזי נופל עליו היראה ופחד משמו הגדול ית' ואז נתרחה דהיינו מתרחבת ונתרבה האמונה^{סו} (בחזק בכל קומת האדם/א"ס) וזה **חדשים לבקרים רבה אמונתך**^{טב} דהיינו כל בקר מחדש שנתרחבה ונתרבה האמונה ע"י ההתבוננות כנ"ל.

וזהו הנקרא סוד העיבור^{טג} כעצמים בבטן המליאה [טד]/ס"ה צ"ע כוונת רבנו כאן ואולי רומז לסוד הנסירה, כי ע"י הגדלות אנו במצב של אחור באחור עם הקב"ה וכדי לחזור פנים בפנים צריך נסירה כידוע, וזה נעשה ע"י בינה דהיינו התבוננות הנ"ל שעולים לבינה בסוד העיבור ושם שייך יחוד בבח"ו אחור באחור ע"י שאמא מסככא על בניה שומרת ומשאלת כלים למלכות כדי להתייחד, שע"י נעשית גדולה קצת ויכולה לקבל מבעלה למטה (ובתורה קח/טו) כתב שטוב גם להתאנח על המצב הזה כי אנחה עושה ניסור כמבואר שם)

ואז בסוד העיבור ע"י ההתבוננות מאיר לו האמת ומתחזקת האמונה ואזי אינו יכול ליפול ולבא לידי גדלות כי אז נתרבה ונתרחבה האמונה הק' הנקרא ירושלים ואז ע"י ההתבוננות^{טו} הזה נעשה ממחריבי ירושלים בנין ירושלים ולעתיד לבוא בב"א^{טז} – במהרה בימינו אמן, אז ימלא הארץ דיעה [טז]/ט"ו ונזכה להארת האמת בחזק גדול שיחזק מאד את האמונה שלנו ואז יהי' בנין ירושלים בכולו שהאמונה תתפשט בכל הקומה כנ"ל.

^{נח} איכה פרק ג' (כג) חדשים לבקרים רבה אמונתך:

^ט בכת"י – אמונתך

^ס צ"ע משמע כאן שהיראה מביאה לאמונה, ולכאורה זה להפך שמרוב אמונה באה הרגשת היראה. אבל באמת הכוונה שרק מרחבת את האמונה אחרי שכבר האמונה באה לביטוי ביראה אז היראה שומרת ומרחיבה את האמונה יותר.

^{סא} ראה תורה צא – ויהי ידיו אמונה עד בא השמש (שמות י"ז): כי יש כמה מיני אמונה, יש אמונה שהוא רק בלב. והעקר שצריך להיות לאדם אמונה כל כך, עד שיתפשט בכל האיברים. כמו שמובא בכתבי האר"י שצריך להגביה ידיו בשעת נטילה נגד הראש, כדי לקבל הקדשה. נמצא שצריך לזה אמונה בהידים, להאמין שמחמת שמגביה ידיו כנגד הראש, מקבל הקדשה. כי בלא אמונה אינו כלום, כמו שכתוב (תהלים קי"ט): "כל מצותיך אמונה". וכשיש לו אמונה כזו, בא מן האמונה אל השכל. וכל מה שמחזיק את עצמו באמונה, בא אל שכל יותר. כי הדבר שהיה צריך מתחלה להאמין, עכשו כשבא אל אמונה יותר גדולה, מבין הדבר הראשון בשכל. וזה שכתוב במשה ויהי ידיו אמונה, שהיה לו אמונה כל כך גדולה, עד שנתפשט בכל האיברים, שאפלו בידי היה האמונה כל כך גדולה עד בא השמש, הינו להשכל של הדבר, ושמש הוא בחינת חכמה כמובא אצלנו (לעיל בסימן א):

^{סב} בכת"י – אמונתך

^{סג} בכת"י – העיבור

^{סד} לשון הכתוב בקהלת יא ה'

^{סה} קהלת פרק יא (ה) כַּאֲשֶׁר אֵינְךָ יוֹדֵעַ מֵהַ דֶּרֶךְ הַרוּחַ כַּעֲצָמִים בְּבֶטֶן הַמְּלֵאָה כִּכְהָ לֹא תִדַע אֶת מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת הַכֹּל: (ו) בַּבֶּקֶר יִרַע אֶת זִרְעוֹ וְלַעֲרֵב אֶל תַּנַּח יִדְּךָ פִּי אֵינְךָ יוֹדֵעַ אִי זֶה יִקְשֶׁר הַזֶּה אוּ זֶה וְאֵם שְׁנֵיהֶם כְּאָחֵד טוֹבִים:

מצודות דוד – כאשר אינך יודע. כמו שאינך יודע באיזה דרך הרוח מהלך עם כי תשמע קולו, וכמו הולד הנסגר בבטן המלאה שאינך יודע אם הוא זכר או נקבה עם כי תראה בליטת הבטן, ככה לא תדע את וגו':

^{סו} תורה קח – זבחי אלקים רוח נשברה (תהלים נ"א): הנה ידוע כי עולה באה על הרהור הלב, כמו שכתוב (יחזקאל כ'): "העולה על רוחכם" (מדרש רבה ויקרא פרשה ז). הינו שעולה באה על הרהורי הלב, ששם משכן הרוח. ז'אין השם יתברך מצרף מחשבה למעשה, בר מהרהורי עבו"ם (קדושים מ). והרהור עבו"ם שייך אצל כל אדם, הינו מה שמתחיל להתפלל בדבקות, או מתבודד את עצמו, ובאמצע התפלה או ההתבודדות נופל ממדרגתו, זהו בחינות הרהורי עבו"ם. כי כל הנפילות באין מחמת קלקול האמונה. וכשנתקלקל האמונה, נמצא מחזיר פניו מהשם יתברך, כמו שכתוב (ישעיה א'): "נזורו אחור", והשם יתברך גם כן מסתיר פניו ממנו, נמצא הוא אחור באחור. וצריך להביא על זה עולה. ובחינות עולה הוא כשמשביר את רוחו בקרבו, ומתבייש וחושב בעצמו איך נפילתי ונשלכתי משמים לארץ. שהייתי במקום גבוה כזה, ועכשו, נפילתי והחזרתי פני מהשם יתברך, ונשארתי אחור באחור. ומרחם על עצמו, כי אין רחמנות גדולה מזו. וצריך לזה נסירה, כמו שהיה אצל אדם הראשון, שנבראו דו פרצופין אחור באחור (ברכות סא), ואחר כך נסר והיה פנים בפנים. והנסירה הוא בחינת שם חת"ך, כמו שכתוב בכונות "פותח א"ת יד"ך", סופי תבות חת"ך, הינו שחותך ומנסר את עצמו. והשם חת"ך נעשה על ידי שמשבר את לבו, כי כשמשביר את לבו בודאי מאנח ומוציא רוח ומכניס רוח, והוא תרין רוחין. ושני פעמים רוח"ה, גימטריא חת"ך, וזהו בחינות נסירה, ובא אל בחינות פנים בפנים, וזהו בחינות עולה: וזהו זבחי אלהים, הינו בחינות עולה, הוא רוח נשברה כנ"ל

^{טז} בכת"י – ההתבוננות

^{טז} בכת"י – ב"ב

^{טז} לשה"כ ישעיה יא ט'

ולע"ע – ולעת עתה עד שיהיה העתיד לבא שתמלא כל הארץ דעה, אזי על כל פנים בפרטיות אצל כל אחד בהתבוננות^{טא} כפי ההתבוננות שלו זה נעשה בנין בחי' ירושלים בנין האמונה של כאו"א – כל אחד ואחד מזאת הבחי' הנקרא אחד, שתהיה לעתיד לבוא, נראה כוונת רבנו למבואר בזכריה יד ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. וביארו בגמרא פסחים נ.ו.^{טב} שלעתיד לבוא מרוב דעת שתהיה יברכו על הרעה הטוב ומיטיב כמו על הטובה, ועל זה אומר רבנו שלעת עתה כל אחד כפי ההתבוננות וזכה לבחי' מהשגה זו. כמבואר היטב בתחילת תורה ד'//טז כשאדם יודע שכל מארעותיו הם לטובתו, זאת הבחינה היא מעין עולם הבא, כמו שכתוב (תהלים נ"ו): "בה' אהלל דבר באלהים אהלל דבר".

וזאת הבחי' נקרא עוה"ב – עולם הבא דהיינו שאור האמת שיהיה לעתיד לבוא בא ומאיר עכשיו/טז למי שמוכן לכך, כי לעתיד לבא ב"ב – במהרה בימינו אז יהי' דיעה שלימה, כנ"ל שיתקיים הכתוב ומלאה הארץ דעה את ה' וכו'.

וגם כי זה העתיד לבוא נקרא סוד העיבור^{טז} דבר אשר לא היה מקודם, נראה כוונתו שהעתיד בוא הוא בסוד העיבור שעל ידו יולד דבר חדש שעוד לא היה. להבדיל מעולם הבא שהוא בסוד העיבור שיכול לבוא גם בעוה"ז. שהוא חדש רק בעולם הזה, אבל העתיד לבוא יהיה עניין חדש לגמרי שלא היה בעולם הבא כי אז יהיה אור הלכנה כאור החמה ואור החמה שבעתים.

ועוה"ב – ועולם הבא, דהיינו הארת התבונה (דהיינו חיצוניות הבינה) הנקראת עולם, שבא ומאיר לנו בעוה"ז **נקרא שבת**, על כן וגם בשבת נפתחין שערי בינה להתבונן האדם בעצמו היכן המקום אשר הוא עומד דהיינו מה מדרגתו האמיתית היכן הוא אוחד בתיקון המדות וביטול התאוות והמלכת הקב"ה על עצמו בכל רגע.

כי בחול משוקע בטרדות^{טז} ואינו יכול להתבונן היטב^{טז} הדק לשון זה הוא לשון מושאל מפתום הקטורת שבשעה שטוחן את הסממנים אומר/טז הדק היטב היטב הדק. וכאן הכוונה להתבונן היטב גם בדקויות מעשיו, דהיינו המצוות ורצון ה' מעשים קלים שאדם דש בעקביו, וראה תורה מט תנינא/טז שאדם נבחן בכל

^ט ישעיהו פרק יא (ט) לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ידוד פמים לים מכסים:

מצודות דוד (ט) לא ירעו – הנחשים הרעים לא ירעו עוד ולא ישחיתו את מי. כי מלאה וכו' – ובעבור זה יהיה הטובה הזאת. כמים לים מכסים – מקום המים קרוי ים והמים ממלאים אותו המקום עד שלא יראה הקרקע ואמר כמו שכל היה מכוסה במים כן יהיו כולם מכוסים וממולאים בדעה:

^{טא} בכת"י – בהתבוננות

^{טב} פסחים נ. הגמרא דורשת בפסוקי זכריה פרק יד ודורשת גם פסוק ט שם שהוא – והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד שאלת גמלא אטו האידנא לאו אחד הוא? אמר רבי אחא בר חנינא לא כעולם הזה העולם הבא העולם הזה על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת לעולם הבא כולו הטוב והמטיב. עו שאלת גמלא הגניא אומי ושמו אחד. מאי אחד, אטו האידנא לאו שמו אחד הוא? אמר רב נחמן בר יצחק לא כעולם הזה העולם הבא העולם הזה נכתב ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת אבל לעולם הבא כולו אחד נקרא ביו"ד ה"י ונכתב ביו"ד ה"י. סבר רבא למדרשה בפירקא אמר ליה ההוא סבא לעלם כתיב. רבי אבינא רמי כתיב זה שמי לעלם וזה זכרי לדר אמר הקדוש ברוך הוא לא כשאני נכתב אני נקרא נכתב אני ביו"ד ה"א ונקרא אני באל"ף דל"ת:

^{טז} תורה ד' אות א' – כשאדם יודע שכל מארעותיו הם לטובתו, זאת הבחינה היא מעין עולם הבא, כמו שכתוב (תהלים נ"ו): "בה' אהלל דבר באלהים אהלל דבר". (עיין ברכות ד"ס ע"ב). וזאת הבחינה היא מעין עולם הבא, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (פסחים נ.): "ביום ההוא יהיה ה' אחד" וכו'. והקשו: וכי האידנא לאו הוא אחד? ותרצו חכמינו, זכרונם לברכה: האידנא מברכין על הטובה הטוב והמטיב, ועל הרעה דין אמת. ולעתיד כלו הטוב והמטיב, שיהיה שם ה' ושם אלקים אחדות אחד:

^{טז} כמבואר בעץ חיים ההבדל בין לעולם הבא לעתיד לבוא – ראה שם שער טו סוף פרק ה – וגם לסיבה זאת נקראת זאת תבונה ראשונה עה"ב והטעם כי הנקבות נקראות עולם כמ"ש בזוהר ויחי על פסוק "מן העולם ועד העולם" וזה התבונה נקרא עולם הבא עלמא דאתי לפי שהיא יורדת למטה ומתגלית תמיד. אבל בינה עליונה נשאת למעלה ואינה יורדת, לכן בינה נקראת לע"ל, כי המוחין עליונים דז"א המלוכשים בנה"י דבינה עליונה, הם עתידין לבא אח"כ, כאשר יתגדל מעלתו, ויהיה לו מוחין עליונים יותר מן בינה, ולא מן התבונה, ואז יהיה לע"ל, אבל מוחין דנצח הוד יסוד דתבונה הם נמשכין בו תמיד, ולעולם הם נמשכין ובאין. וזהו פי' עולם הבא עלמא דאתי כי תמיד נמשך ובא. וזהו ההפרש שיש בין עולם הבא ובין לעתיד לבוא, כי זהו בתבונה, וזהו בבינה, בבחי' הנצח הוד יסוד שבהם, הנעשין מוחין דז"א. וזהו מ"ש בס' הבהיר ששאלו התלמידים לר' רחומאי מהו עולם הבא א"ל עולם שכבר בא והדבר מובן עם הנ"ל שכתבתי:

^{טז} בכת"י – העיבר

^{טז} בכת"י – בסידרות

^{טז} בכת"י – הסיב

^{טז} תניא רבי נתן אומר: בשהוא שוחק, אומר: הדק היטב, היטב הדק, מפני שהקול יפה לְבָשָׁמַיִם.

^{טז} תורה מט תניא – לפי גדלות השם יתברך ועצם רוממותו יתברך, בתנועה קלה בעלמא ובהסתכלות בעלמא, שאינו כראוי לפי כבודו יתברך, היה ראוי לבוא על האדם מה שראוי, חס ושלום חס ושלום, אך השם יתברך מלא רחמים, וכל העולם מלא רחמנות, והוא רוצה מאד בהעולם. על כן צריך לחזק עצמו מאד בעבודתו בכל מה שיוכל, אף אם הוא כמו שהוא. ויסמך על רחמי המרבים מאד

תנועה. וטוב יותר לשפוט עצמו בלילה דייקא כשעולם שוקט מטרדותיו כמבואר בתורה נב/א, ואז יכול להתבונן בדקדוק מעשיו בכל עניין ועניין, כגון כיצד הוא אוכל, ובאיזה כוונה, וכך גם ביחוד ובתפילה, ובין אדם לחברו ובעיקר אשתו, וכו' כיו"ב בכל עניין, צריך התבוננות גדולה, כי קשה לאדם לראות נגעי עצמו, ובקל אפשר לטעות, אפילו במחשבה דבור ומעשה ובתנועה בעלמא או עיקום האף, וללמד זכות על עצמו כל כך עד שיקש שכר כפנחס, אע"פ שבאמת יש בו ממעשיו של זמרי.

אבל אם יש לו בחי' שבת, דהיינו בחי' עוה"ב, שמאיר לו האמת בחוזק וזוכה לדעת, **דהיינו ע"י בחי' התבוננות**^{פא} שמתבונן ושופט את עצמו **היכן**^{פב} **המקום** של מדרגתו **שעומד שם, שלא יהיה עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפנחס** [ג^פ]/^{פא}, **דהיינו שאינו מבין המקום שהוא עומד.** מדנקט זמרי דייקא נראה שעיקר הכוונה לתאוה הידועה. ומדנקט פנחס אפשר שרמזו למי שסובר שהוא במדרגת פנחס הצדיק ועל כן הוא עסוק בקנאת ה' כפנחס על מעשה אחרים, במקום לתקן את עצמו. **כי לפעמים** אדם כל כך לא רואה נגעי עצמו עד שאע"פ שבאמת הוא **עומד במדרגה הפחותה שבכולם**^{פד} ששקוע בכל המדות הרעות ותאוות רעות, **ונרמה לו שעומד במקום גדול,** ומבקש שכר כפנחס, דהיינו שבלבו חושב שמגיע לו כבוד מבני אדם והשגות וקבלת תפילה מה' ית', וכיו"ב/ב^{פא}, שכר כפנחס.

בלי שעור, כי בודאי לא יעזב אותו, אף אם עבר מה שעבר. העבר אין, והעקר – מכאן ולהבא לא יעשה עוד, ויהיה – שב ואל תעשה – על כל פנים, הן במחשבה והן במעשה. כי גם המחשבה של אנשים כאלו היא גם כן עשייה, כי גם בעולם העשייה יש מחשבה, וצריך להיות שב ואל תעשה במעשה ובמחשבה כנ"ל. ומה שנעשה עמו ממילא, אל יחוש ואל יסתכל על זה כלל:

^פ **תורה נב** – ואי אפשר לבוא לידי בטול, כי אם על ידי התבודדות. כי על ידי שמתבודד ומפרש שיחתו בינו לבין קונו, על ידי זה הוא זוכה לבטל כל התאוות והמדות רעות, עד שזוכה לבטל כל גשמיותו, ולהכלל בשרשו: אך עקר ההתבודדות הוא בלילה, בעת שהעולם פנוי מטרדת העולם הזה. כי ביום, על ידי שרודפין העולם אחר העולם הזה, הוא מבטל ומבלבל את האדם מלהתדבק ולהכלל בהשם יתברך. ואפלו אם הוא בעצמו אינו טרוד, אף על פי כן מאחר שהעולם טרודים אז, ורודפים אז אחר הבלי העולם הזה, על ידי זה קשה אז לבוא לידי בטול: וגם צריכין שיהיה ההתבודדות במקום מיוחד, דהיינו חוץ מהעיר בדרך יחידי, במקום שאין הולכים שם בני אדם. כי במקום שהולכים שם בני אדם ביום, הרודפים אחר העולם הזה, אף על פי שבעת אינם הולכים שם, הוא מבלבל גם כן ההתבודדות, ואינו יכול להתבטל ולהכלל בו יתברך. על כן צריך שילך לבדו בלילה, בדרך יחידי, במקום שאין שם אדם. ושם ילך ויתבודד, ויפנה לבו ודעתו מכל עסקי עולם הזה, ויבטל הכל, עד שיזכה לבחינת בטול באמת. הינו שבתחלה ירבה בתפלות ושיחות בהתבודדות בלילה בדרך יחידי כנ"ל, עד שיזכה לבטל זה הדבר, דהיינו לבטל מדה ותאוה זאת. ואחר כך ירבה עוד בהתבודדות הנ"ל, עד שיבטל מדה ותאוה אחרת. וכן ינהג זמן רב בהתבודדות, בזמן הנ"ל, ובמקום הנ"ל עד שיבטל הכל. ואחר כך עדין נשאר ממנו איזה דבר וכו', ואחר כך מבטלין גם זה, עד שלא נשאר ממנו כלום. [פרוש כי יכול להיות אחר שבטל כל התאוות ומדות רעות, עדין נשאר ממנו כלום. דהיינו שעדין לא בטל לגמרי הגאות והגסות, עד שנחשב בעיניו לאיזה דבר. ועל כן צריכין להתגיע ולהרבות בהתבודדות הנ"ל, עד שלא ישאר ממנו כלום, שיהיה בבחינת מדה באמת, עד שיזכה לבחינת בטול באמת]. ואזי כשזוכה לבטול באמת, ואזי נכלל נפשו בשרשו, דהיינו בו יתברך, שהוא מחיב המציאות. אזי נכלל כל העולם עם נפשו בשרשו, שהוא מחיב המציאות, כי הכל תלוי בו כנ"ל, ואזי נעשה כל העולם על ידו בבחינת מחיב המציאות כנ"ל:

^{פא} בכתי"י התבוננות

^{פב} בכתי"י הכין

^{פג} סוטה כב:

^{פד} **סוטה דף כב:** אמר לה ינאי מלכא לדביתיה אל תתיראי מן הפרושין ולא ממי שאינן פרושין אלא מן הצבועין שדומין לפרושין שמעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס.

פרש"י – שמעשיהם כמעשה זמרי – שהן רשעים ומבקשים שכר כפנחס אומרים לבריות לכבדן כפנחס ואיכא דמפרש לה לענין צניעותא: **מוהרש"א** – שמעשיהן כמעשה זמרי כו'. מעשה זמרי ודאי בגלוי ובפרהסיא היה כדכתיב ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה ולעיני כל עדת גו' אלא דה"ק מעשה זמרי שהיה בגלוי והן עושין בסתר ומראין עצמן בגלוי כפרושין לבקש שכר כפנחס וכמה צדיקים היו שעשו מעשים טובים וכן כמה רשעים היו שעשו מעשים רעים אבל נקט אלו זמרי ופנחס שהיו עושים מעשים הפכיים בדבר א' ודו"ק:

בן יהוידע – שם עושין מעשה זמרי. דקדק מוהרש"א ז"ל, והלא של זמרי היתה בגלוי, ואיך מדמה לה להאי, ע"ש. ונ"ל בס"ד, גם זמרי עשה בתחלה במרמה ובהסתר לעיני הרואין, שתפס את כוזבי והביאה לפני משה רבנו ע"ה, ואמר לו זו אסורה או מותרת, ואם תורה אסורה בת יתרו מי התירה לך [סנהדרין דף פ"ב ע"א], נמצא הראה לעיני הכל שהוא מגייר אותה כמו צפורה חס ושלום, ובאמת לא הוה הכי, אלא היתה עודנה ארמית זונה, ובא עליה בניאוף. ואומרו מבקשים שכר כפנחס, פירוש מכניסים עצמם בעניינים שאינם שלהם, באומרם שהם מתקנאים קנאת הדת, כמו שנתקנא פנחס, אך באמת כל מגמתם כדי להתייחר ולהתגדל, לערוב העולם בריב ומחלוקת, ומבקשים ליקח אח"כ בזה גדולה, שישומו אותם פרינסים ודיינים, באומרם אלו מקנאים קנאת הדין, וראויים לכך, וכונתם שתשאר שררתם לזרעם וזרע זרעם כאשר היה שכר פנחס ככהונת עולם לו ולזרעו:

^{פה} בכתי"י שבכילם

^{פז} **ראה סוף תורה י'** – גאות – מודעת זאת בכל הארץ שהיא מדה מגנה וצריך לברח ממנה, אבל יש בני אדם שרודפים אחר כבוד ורוצים למלך ולהנהיג את העולם, ואומרים שיש לאל ידם לעשות פדיונות ולהתפלל תפלות; ועליהם נאמר: "השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך וחייה". כי זה ידוע שהקדוש ברוך הוא וחסר, וכך צריך לומר: שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים, וצריך לילך אצלם שיתפללו עליו עליהם. אבל בעלי גאווה אין הולכים אל צדיקים לבקשם שיתפללו עליהם, וגם אין מניחים שאר בני אדם שילכו אצל צדיקים שיתפללו עליהם, כי אמרו אלו בעלי גאווה, שגם הם צדיקים ויכולים להתפלל, ואין צדיק בארץ יותר מהם. ובוזה הם נקראים בשם אבימלך – אבי לשון רצון, כמו "ולא אבה ה' אלקיך" וכו':

אבל כשיש לו בחי' שבת היינו שיתבונן בעצמו היכן¹⁸ הוא עומד, אזי אינו נופל בגדלות, ואינו מבקש שכר פנחס, ובשביל זה נקרא בחי' שבת כי בשבת יכול להתבונן בעצמו.

וגם איתא בזוה"ק/ק¹⁹ שבת היא אותיות שין בת בחי' תלת גוונין דעינא ובת עין דהיינו בחי' עיני השכל נמצא שבת נקרא עין לראות. דהיינו שהשבת מסוגל להסתכל בעיני השכל היכן הוא אוחז במדות ולזכות לשפלות. (וכן ביאר בתורה עט ע"ש/ש²⁰)

וזה שאמר משה (שמות טז)²¹ ראו כי ה' נתן לכם את השבת פשוטו של מקרא התבוננו שקבלתם כוז מתנה נפלאה שהיא יום השבת/ש²². ורבנו דורש דהיינו כשיש לכם בחי' שבת בחי' ש' בת עין, יום שמסוגל להסתכלות בעיני השכל, אז תראו ותתבוננו היטב היכן²³ המקום שאתם שם שלא תהיו עושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס.

ע"כ שבו איש תחתיו²⁴ פשוטו של מקרא הכוונה שבשבת אסור ליצאת מחוץ לאלפים אמה מתחום העיר. ורבנו דורש היינו כאו"א – כל אחד ואחד ע"י ההתבוננות בשבת יחשב את עצמו בעיני עצמו ללא כלום/ש²⁵ היינו שיחשוב את עצמו בעיני עצמו, במדרגה הפחותה שהוא תחת מדרגתו²⁶. כמבואר בתורה יד/ש²⁷ שצריך להקטין את עצמו כנגד מדרגת עצמו, וידמה בעיניו שהוא למטה ממדרגתו, בבחינת (שמות ט"ז): "שבו איש תחתיו".

¹⁸ בכת"י- הכין

¹⁹ תיקון ע' דף קבו: – עיינין, בהון ואתה תחזה מפל העם, אנשי חיל בגוון חוור יראי אלהים בגוון סומק, אנשי אמת בגוון ירוק, שונאי בצע בבת עין דאיהי אויבמא, ודא רזא דשבת, ש תלת ענפי תלת גוונין דעינא, ב"ת דשבת דא בת עין, ועלייהו אתמר (שמות לא טז) ושמו בני ישראל את השבת וגומר, והא אוקמוהו דאינון תרין שבתות, אימא עלאה בתלת דרגין, ואימא תתאה בתלת דרגין, עמוך דאמצעייתא כליל שית סטרין דאינון שית דרגין, עיינין דמסתכלין בארץ מישר בחוורו, אלן אינון עיינין דרחימו, ובהון שכינתא איהי יפה כלבנה דלית בה פגימו, דאתמר בה (שיר א טו) הנה יפה רעיתי הנה יפה עיניך יונים.

²⁰ תורה עט – ואימתי יכול לראות שפלותו, בשבת. כי בשבת נאמר (שמות ט"ז): "ראו כי ה' נתן לכם את השבת", כי שב"ת הוא שייך בת, שייך, תלת גוונין דעינא, ב"ת בת עין, ועל כן בשבת יכול לראות שפלותו. וזהו: "שבו איש תחתיו" הנאמר בשבת (שם), הינו תחת מדרגתו, שפל ממה שהוא. ועל כל פנים, "אל יצא איש ממקומו", הינו למעלה ממדרגתו, כגון עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפניחס' (סוטה כ"ב:). ואימתי יכול לראות שפלותו בשבת, כשעושה תשובה שלמה, שהיא שבת. כמו שכתוב (דברים ל): "ושבת עד ה' אלקיך, אתון דדין כאתון דדין". כי יש שני תשובות. אחת, יש בני אדם שעושים משא ומתן והולכין בהבלי עולם הזה. ובאמצעות נופל לו הרהורי תשובה, ואחר כך חוזר למקומו הראשון. וזהו בחינות (יחזקאל א): "החיות רצוא ושוב", שאין לו ניהא, כי פעם טמא ופעם טהור, כשר ופסול, אסור ומת, וזהו בחינות ששת ימי חול. אבל תשובה שלמה היא בחינות שבת, שיש לו ניהא. כי בא שבת בא מנוחה' (רש"י בראשית ב' פסוק ב') שיש לו מנוחה מכל וכל, ונדחה הרע לגמרי. ודע נאמנה, שתשובה שלמה היא בחינות שבת, כי איתא במדרש רבה (בראשית פרשה כ"ב): כשפגע אדם הראשון לקין, ושאל לו מה נעשה בדיןך, והשיב לו שעשה תשובה. אמר, אם כך תקיף חילא דתשובה, פתח ואמר: "מזמור שיר ליום השבת". ולכאורה, מה ענין שבת אצל תשובה. אבל לפי דברינו מוכן היטב, כי כשעושה תשובה שלמה ונדחה הרע לגמרי, ויש לו ניהא, זהו בחינות שבת, ובחינת שדי, ובחינת מט"ט.

²¹ שמות פרק טז (כט) ראו כי ידוד נתן לכם השבת על כן הוא נתן לכם ביום הששי לחם יומים שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי:

רש"י (כט) ראו – בעיניכם כי ה' בכבודו מזהיר אתכם על השבת שהרי נס נעשה בכל ע"ש לתת לכם לחם יומים: שבו איש תחתיו – מכאן שמכו חכמים ד' אמות ליוצא חוץ לתחום ג' לגופו וא' לפישוט ידים ורגלים: אל יצא וגו' – אלו אלפים אמה של תחום שבת ולא במפורש שאין תחומין אלא מדברי סופרים ועיקרו של מקרא על לוקטי המן נא:

²² ראה ספורנו שם – (כט) ראו. התבוננו. כי ה' נתן לכם השבת. ואין זו מצוה בלבד אבל היא מתנה שלא נתנה לזולתם כאמרם ז"ל (שם) פרק יציאות השבת) מתנה טובה יש לי בבית גזי ושבת שמה ואני חפץ ליתנה לישראל וכן סדרו בתפלה ולא נתתו לגויי הארצות וכו' ערלים, כאמרו ושמו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת לדורותם והוא ששיגו יום שכלו שבת:

²³ בכת"י- הכין

²⁴ המשך פסוק הנ"ל

²⁵ ללא כלום – כנ"ל בתורה נב שאחרי שביטל כל התאוות ומדות רעות עדיין נשאר ממנו משהו ישות, שגם אותה צריך לבטל, עד שיחשוב עצמו לכלום ממש. דהיינו שלא מגיע לו כלום. אבל בוודאי אין הכוונה שהוא לא שווה כלום, כי זה ענוה פסולה, כמבואר בכמה מקומות, שאסור להיות שלימזל, שחושב שאין ערך כלל לעבודת ה' שלו ועל כן לא עושה כלום, אלא אדרבה, כיון שהוא כלום אזי צריך עוד יותר להשתדל בעבודת ה'.

ראה תורה קצו – וזה ידוע שענוה בלא חכמה אינה כלום, כי בודאי אין זה מעלת הענוה, להראות עצמו בכפיפת ראש בדרך שטות כאלו הוא ענו, כי זה ענוה פסולה.

וראה בתורה כב תנינא בעניין ההכנעה טועים העולם הרבה, כי הלא כמה יגיעות אנו יגיעים בעבודה ותפלה כדי ליצאת ממוחין דקטנות וכו' כי הכנעה בפשיטות היא קטנות מוחין, ואדרבה יש בזה דעת ובלא דעת זו חנופה ע"ש.

ומבאר זאת בעוד כמה תורות – תורה עב תנינא בסוף ותורה פו תנינא, ושיחות הר"ן קמ.

²⁶ בכת"י- מדרגותיו

ואם אין אתה יכול לבא לידי ענוה זו להרגיש תחת מדרגתך עכ"פ – על כל פנים **אל יצא איש ממקומו** שתרגיש היכן מדרגתך באמת, רק שלא תחשוב שאתה במדרגה יותר גבוהה ממה שאתה באמת, **היינו שלא יהא עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפנחס**. 'מבקש' דייקא דהיינו שחושב שמגיע לו שכר/י^צ.

עתה חוזר לבאר את הפסוק שבו פתח את התורה עפ"י מה שביאר עד כאן. ומבאר שמה שהקב"ה אמר לעם ישראל בסוף ארבעים שנה במדבר עד עתה סובבתם את הר שעיר דהיינו הייתם תחת מדת הגאווה של עשו, אע"פ שלא בבחי' פנימי, כי הפנימיות של ישראל היא שהם מאמינים בני מאמינים/צ"ח, אבל בבחי' מקיף (סובב) השפיעה עליכם מדת הגאווה של עשו שתהיה אמונתכם פגומה, שלא להתבטל כראוי לה' ומשה עבדו. ועתה שתם הדור הראשון שיצאו ממצרים, פנו צפונה, לאמת הצפונה בלבכם שמגלים אותה רק ע"י התבוננות, ותתחזקו באמונה שלימה שהיא בחי' ארץ ישראל, שם הוא ההר הטוב ירושלים והלבנון דהיינו בית המקדש. ותזכו ברוחניות לבנין ירושלים.

וזה [צ"ט] רב לכם טוב את ההר, דהיינו הגדלות וגסות הלב שבכם הסובב את האמונה הנקרא הר כנ"ל ובשביל זה שורין דינין עליכם ומה תקנתו, פנו לכם צפונה, היינו שתפנו לכם אל לבבכם בחי' צפונה דבר הצפון בחי' שבת בחי' עוה"ב דהיינו התבוננות^ק ואז יהי' נקרא בנין ירושלים אמן ואמן:

עד כאן ביאור חברותא לתורה רב לך טוב את ההר

^צ תורה יד אות ה. ואין אדם זוכה לתורה, אלא על ידי שפלות, כמו שאמרו חז"ל (ערובין נד): "וממדבר מתנה", שישבר גאותו מארבע בחינות שפלות. כי צריך האדם להקטין את עצמו לפני גדולים ממנו, ולפני בני אדם כערכו, ולפני קטנים ממנו, ולפעמים, שהוא בעצמו קטן שבקטנים – וצריך להקטין את עצמו כנגד מדרגת עצמו, וידמה בעיניו שהוא למטה ממדרגתו, בבחינת (שמות ט"ז): "שבו איש תחתיו":

^צ ע"ע משמע שמי שאינו במדרגת ענוה להרגיש תחת מדרגתו דהיינו שלא מגיע לו כלום ממש, אזי מותר לו לחשוב שמגיע לו שכר על מדרגתו האמיתית.

ויש הרבה לפלפל בזה מה שיש שמקפידים שלא מכנים אותם בתואר הרב או הרב הגאון וכיו"ב, וטוענים שאינו כבודם אלא כבוד התורה.

וראה סוטה דף ה. – אָמַר רַב חֲזִיָּא בְּרַ אֲשֵׁי אָמַר רַב: תְּלַמֵּיד חָכֵם צָרִיף שִׁיָּהָא בּוּ אָחַד מִשְׁמוֹנָה בְּשְׁמִינֵית. אָמַר רַב הוֹנָא בְּרִיָּה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ: וּמַעֲטָרָא לִיָּה כִּי סָאֶסָא לְשׁוֹבְלֵתָא. אָמַר רַבָּא: בְּשִׁמְתָא דְאִית בֵּיה, וּבְשִׁמְתָא דְלִית בֵּיה. אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַ יִצְחָק: לֹא מֵינָה וְלֹא מִקְצֵתָה, מִי זוֹטֵר דְכָתִיב בֵּיה "תוֹעֵבֶת ה' כָּל גְּבַה לֵב"?

ועיין יומא דף כב: – אמר רב מפני מה נענש שאל מפני שמחל על כבודו שנאמר ובני בליעל אמרו מה ישענו זה ויבזהו ולא הביאו לו מנחה ויהי כמחריש וכתוב ויעל נחש העמוני ויחן על יבש גלעד וגו' ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידק כל תלמיד חכם ודף כג. שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם. והכתיב לא תקם ולא תטר? ההוא בממון הוא דכתיב, דתניא איזו היא נקימה ואיזו היא נטירה נקימה אמר לו השאילני מגלך אמר לו לאו למחר אמר לו הוא השאילני קרדומך אמר לו איני משאילך בדרך שלא השאלתני, זו היא נקימה. ואיזו היא נטירה? אמר לו השאילני קרדומך אמר ליה לא למחר אמר לו השאילני חלוקך אמר לו הילך איני כמותך שלא השאלתני, זו היא נטירה. וצערא דגופא לא? והא תניא הנעלבין ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין עושין מאהבה ושמוחין ביסורין עליהן הכתוב אומר ואהביו בצאת השמש בגברתו, לעולם דנקיט ליה בליביה, (פרש"י – ואם בא אחר לנקום נקמתו בקיום המשפט ישתוק) והאמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, דמפייסו ליה ומפייס:

^צ כמבואר בשבת דף צז. אמר ריש לקיש החושד בכשרים לוקה בגופו דכתיב והן לא יאמינו לי וגו' וגליא קמי קודשא בריך הוא דמהימני ישראל אמר לו הן מאמינים בני מאמינים ואתה אין סופך להאמין הן מאמינים דכתיב ויאמן העם בני מאמינים והאמין בה' אתה אין סופך להאמין שנאמר יען לא האמנתם בי וגו' ממאי דלקה דכתיב ויאמר ה' לו עוד הבא נא ירך בחיקך וגו':

^צ דברים ב' ג'

^ק בכתיב התבוננות

